

Työeläke

Puhemies Paavo Lipponen:

Yhteiset asiat
kuuluvat
myös nuorille

4 Puhemies Paavo Lipponen: Yhteiset asiat kuuluvat myös nuorille

– Nyt pitäisi lopettaa kyselyt eläkehaaveista ja kannustaa nuoria ihmisiä luottamaan siihen, että yhteisesti ammattitaidolla hoidettava työeläke- ja tapaturmaturva ovat heidänkin käytettävissä riskitilanteissa, sanoo eduskunnan puhemies Paavo Lipponen Työeläke-lehden haastattelussa.

7 Pallo on nyt työpaikkatason toiminnalla

Ohjelmapäällikkö Sinikka Näätsaari toteaa kolumnissaan, että työelämän kehittämistä on jatkettava niin, että kaikki työkäiset voivat olla panoksellaan mukana rakentamassa suomalaista yhteiskuntaa. On kaikkien etu, jos työpaikalla on eri-ikäisiä työntekijöitä. Työelämän tulee joustaa niin, että äideillä ja isillä on mahdollisuus kantaa oma hoito- ja kasvatusvastuunsa lapsistaan ja olla samalla mukana työelämässä.

8 Uusi eläkelaki TyEL selkeyttää työntekijöiden vakuuttamista

Työntekijöiden eläkelaki TyEL tulee voimaan vuonna 2007, jolloin yhdellä lailla säädetään yksityisen puolen palkansaajien eläketurvasta merimichiä lukuun ottamatta. Sen jälkeen TEL, LEL ja TaEL ovat historiaa ja toimialakohtainen vakuuttaminen päättyy.

Maijaliisa Takanen

10 Vilma toiminut käytännössä hyvin

– Vilma on toiminut sujuvasti käytännössä eikä se ole hidastunut eläkeratkaisuja, toteaa Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö Katri Raatikainen. Hän on tutkinut syksyllä 2004 eläkelaitosten kokemuksia viimeisen laitoksen periaatteen hyödyistä ja ongelmista.

12 Perhe tuo elinvoimaa ja tasapainoa työhön

Työeläke-lehden pyöreän pöydän keskustelun aiheena on työn ja perheen yhteensovittaminen. Se mainitaan muun muassa hallitusohjelmassa, siitä puhuvat vakavissaan myös EU ja OECD. Ylätasolla perhe-elämän nimeen työn tasapainottajana vannotaan lujasti, mutta miten lie käytännön yhteensovitus arjen myllerryksessä?

Viisastenkiveä sujuvan elämän aineksiin ovat etsimässä professori Pauli Forma (Turun yliopisto), tutkimusprofessori Kaisa Kauppinen (Työterveyslaitos) ja erikoistutkija Johanna Lammi-Taskula (Stakes).

16 Noste-ohjelma kannustaa tutkintoihin

Kun Noste-ohjelma parisen vuotta sitten käynnistyi, niin projektipäällikkö Marja Pakaste Etelä-Suomen lääninhallituksessa esitti ääneen kysymyksen: Mistä oppilaat? Projektin on ehtinyt jo puoleen väliin ja kysymys on vaihtunut: Riittävätkö rahat? Vähän koulutusta saaneet työssä käyvät aikuiset ovat löytäneet Noste-ohjelman mahdollisuudet.

20 Hyvinvointivaltio voi olla hyvä tuote: Kulttuuri on teknologiaa vahvempi vaikuttaja

Pohjoismainen hyvinvointimalli on kiinnostava, koska siinä yhdistyvät sosiaalisuuden, yksilöllisyyden ja kehityksen ulottuvuudet. Tutkija Ilkka Tuomen näkemyksen mukaan pohjoismainen malli on tulossa kiinnostavammaksi erityisesti kehittyvissä Aasian maissa. Hyvinvointivaltion malli kävisi brändistä – merkkituotteesta, ellei globalisoituminen vaikuttaisi asioiden kulkuun.

21 Hyvä työpaikka ja ammattitaito pitävät ikääntyvän työssä

Työpaikan hyvä ilmapiiri, kannustava johtamisote, mahdollisuus oppia työpaikalla ja ikääntyvien työn arvostus muodostavat yhdessä hyvän lääkkeen ikääntyvän työstä pakoon. Tämä tulee selvästi esiin tuoreessa kansallisissa kehitysohjelmissa koskeneessa jatkoselvityksessä.

22 Dementiasta kärsivien joukko kasvaa: Elintavoilla voi torjua riskitekijöitä

– Jos haluaa torjua dementian riskiä, kannattaa jo keski-ikässä pitää kuntoremontti Elintapamme kun vaikuttavat merkittävästi aivojemme vointiin. Kohonnut kolesteroli, korkea verenpaine, diabetes ja ylipaino ovat myös dementian riskitekijöitä, varoittaa tutkijalääkäri Mii Kivipelto.

24 Joka toinen eläkehakemus verko k kautta?

Sähköinen asiointi on tottumuskyksymys. Varttuneista moni turvautuu kynään ja paperiin tärkeitä asioita, kuten eläkehakemusta tehdessään. Tilanne muuttuu kuitenkin nopeasti. Vähintään joka toinen eläkehakemus tulee verkon kautta, kun sähköiseen asiointiin tottuneet, nyt keski-ikäiset sukupolvet alkavat hakea eläkkeitä.

Yrittäjien eläketurva joustaa ja kannustaa

Toimitusjohtaja Markku Kauppinen ennustaa: **Odotettavissa läheistä yhteistyötä**

– On tärkeää, että tulevina aikoina valtion, kuntien ja yksityisen puolen työeläkejärjestelmät tekevät kiinteää ja kehittyvää yhteistyötä keskenään. Yhteistyötä vaativat tietojärjestelmät ja tietenkin myös itse eläkepolitiikka. Suomalainen työeläkejärjestelmä yhtenäistyy, toteaa toimitusjohtaja Markku Kauppinen Kuntien eläkevakuutuksesta.

Maailmanpankki reivaa eläkepolitiikkaansa

Suomessa, kuten kaikissa OECD-maissa ja entisissä sosialistisissa maissa, työikäisen väestön osuus pienenee ja eläkeikäisen väestön määrä kasvaa. Kehitysmaiden näkymät ovat samanlaiset. Esimerkiksi Kiinassa väestön ikärakenne seuraa Suomen mallia, mutta parinkymmenen vuoden viipeellä. Tästä syystä eläkeuudistukset ovat esillä kaikkialla.

Osastot:

30 Ristikko

31 Tiedoksi

33 Nimityksiä

34 English Summary

35 Johan on.

Kaikkialla asiaankuuluvilla tahoilla ja muillakin intressenteillä on mielipiteitä työntekijöiden eläkejärjestelmän kehittämistarpeista. TEL:n nuorempi veli, yrittäjien lakisääteinen eläketurva YEL, pääsee – tai joutuu tulemaan toimeen – pienemmällä huomiolla, vaikka sekin on hoitanut tehtävänsä jo 35 vuotta ja elää uutta vaihetta. Merkittävimmät uutuudet YEL:ssä liittyvät joustavuuden lisäämiseen ja yrittäjän mahdollisuuksiin määritellä eläketurvansa kehittämisen tahtia.

Yrittäjä voi kuluvan vuoden alusta kohentaa eläketurvaansa maksamalla lisää vakuutusmaksuja ilman, että maksun perusteena olevaa yrittäjän tötuloa tarvitsisi nostaa pysyvästi. Yrittäjä saattaa näin menestyksen vuosina nopeuttaa vanhuudenturvansa kertymistä ja huonompina aikoina taas keventää maksujaan. Lisäsatsaus näkyy eläkkeessä täysimääräisenä ja sitä suurempana, mitä kauemmin ylimääräistä maksua suoritetaan.

Yrittäjillä on aiemminkin ollut vapaus määritellä tötulonsa, mutta uusilla joustoilla helpotetaan eläketurvan suunnittelua ja sen kasvattamista yrittäjäkokemuksen kertyessä. Ikärajoihin ja karttumaprosentteihin tehtiin vuoden alusta samat perusmuutokset kuin palkansaajien TEL:ssä.

Lakisääteinen YEL-turva ei yrittäjien keskuudessa ole aivan siinä suosiossa kuin saattaisi toivoa. Yrittäjät eivät yleensä ole lakisääteisen ohjailun tai ”pakkosäästämisen” ylimpiä ystäviä ja vanhuuden turvan kerryttäminen sitä itse maksamalla tulee kieltämättä hintoihinsa. Valtio tulee yrittäjiä vastaan takaamalla YEL:n rahoituksen siltä osin kuin maksut eivät riitä kattamaan menoja. Valtion osuus YEL:n kustannuksista on nykyisin noin kahdeksan prosenttia.

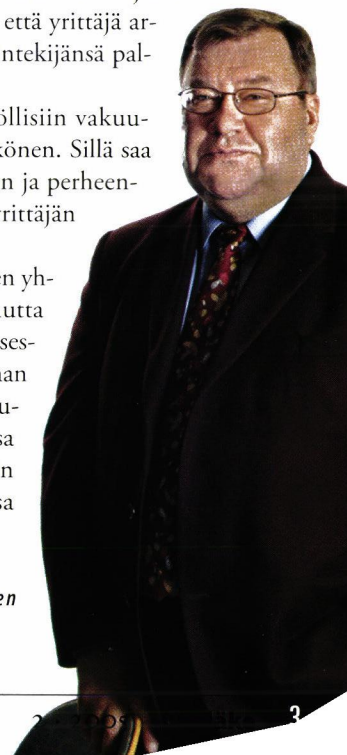
YEL:n uudet joustot antavat ainakin luvan ja tekniset välineet eläketurvan parantamiseen. Silti yrittäjien eläketurvaa haittaa eläketason perustan eli tötulon määrittely liian matalaksi. Yrittäjien eläketurvaa aikoinaan valmistellut Juho Tenhiälän, Teivo Pentikäisen, Jaakko Pajulan ym. komitea koetti normittaa tasoa ja ehdotti järjestelmään peräti 15 tuloluokkaa. Lakiesitysvaiheessa tällaisista portaikoista kuitenkin luovuttiin.

Valinnan vapaus siis vallitsee, mutta yrittäjän kannattaa aika-ajoin tarkistaa tilanteensa. Jotkut pitävät hyvänä ohjeena, että yrittäjä arvostaisi oman työpanoksensa vähintään parhaan työntekijänsä palkan tasolle.

Yrittäjä luottaa taitoonsa, säästämiseen ja yksilöllisiin vakuutuksiinsa, mutta perusturvan tarjoajana YEL on ykkönen. Sillä saa edullisimmin taloudellisen suojan työkyvyttömyyden ja perheenhuohtajan kuoleman varalle ja sillä on yhteys myös yrittäjän työttömyysturvan ja sairausvakuutuksen etuuksiin.

Yrittäjien eläkelain teknisen uudelleenkirjoittamisen yhteydessä selvitetään muutamia sisältökysymyksiä, mutta perusratkaisut tehtiin vuodenvaihteen 2005 uudistuksessa. Joustojen ja kannustinten toimivuus yritystoiminnan käytännössä on vähintään yhtä tärkeää kuin onnistuminen palkansaajien työurien jatkamisessa. Suuri osa yrittäjistä on ehtinyt jo varttuneeseen ikään. Heidän jatkopäätöksensä vaikutukset kertautuvat taloudessa ja työllisyydessä.

Reijo Ollikainen

Puhemies Paavo Lipponen:

Yhteiset asiat kuuluvat myös nuorille

– Nyt pitäisi lopettaa kyselyt eläkehaaveista ja kannustaa nuoria ihmisiä luottamaan siihen, että yhteisesti ammattitaidolla hoidettava työeläke- ja tapaturmaturva ovat heidänkin käytettävissään riskitilanteissa, sanoo eduskunnan puhemies Paavo Lipponen Työeläke-lehden haastattelussa.

Puhemies Paavo Lipponen uskoo, että nykyiset nuoret, jotka ovat saaneet hyvän peruskoulutuksen, säällisen terveydenhuollon ja mahdollisuuden nähdä laajentuvaa yhteiskuntaa nyt jo eurooppalaisin silmin, pystyvät aivan riittävässä määrin kantamaan oman vastuunsa työelämässä ja yhteisten asioiden hoitamisessa.

Yhteiskunnallinen keskustelu on Lipposen mukaan viime aikoina selkeästi ollut huolestunut suurista vanhenevista ikäluokista ja niiden poistumisesta työelämästä. Nuorilta juuri työelämään tulleilta on kysytty heidän eläkehaaveitaan ennen kuin he ovat edes työelämään vaikiintuneet.

– Nuorten kiinnittymiseksi entistä paremmin yhteiskuntaan tehdään paljon työtä eri puolilla. Pääministerikautenani aloitettiin muun muassa nuorten osallisuushanke, joka nyt toimii kun-

tatasolla nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. On luotu nuorten yhteiskuntatakuu ja koulutustakuu. Silti vielä liian moni jää yhteiskunnan ulkopuolelle. Se vaatii huolehtimista ja yhteisöllisyyttä meiltä kaikilta.

– Ikääntyvien työtilannetta on myös erilaisilla päätöksillä parannettu. Tärkeintä olisi päätösten vaikuttavuus, mikä edellyttää myös asennemuutosta ikääntyvien työpanoksen merkityksestä. Kokemuksella on oltava isompi painoarvo kuin nopeudella, korostaa Lipponen.

Hyvinvointiyhteiskuntaa arvostetaan

Puhemies Lipponen muistuttaa, että kansalaiset arvostavat hyvinvointiyhteiskuntaa ja ovat valmiita maksamaan sen rahoittamiseksi veroja. Sosiaaliturvan legitimitetti säilyy, jos sitä kehitetään jatkuvasti työelämän ja yhteiskunnan

muuttuessa siten, että ihmisten toimeentulosta huolehditaan erilaisissa elämäntilanteissa. Sukupolvien välinen vastakkainasettelu ei hyödytä ketään. On muistettava, että olemme eläkejärjestelmässä ensin maksajia ja sitten edunsaajia. Siksi pitää katsoa kokonaisuutta.

– Suomalainen yhteiskunta on vuosisatojen kuluessa joutunut toimimaan omillaan täällä pohjolan perukoilla. Luonnonvaroja ei ole ollut eikä suuria rikkauksia. Se on kasvattanut meihin eräänlaisen kaveria ei jätetä -hengen. Se ilmenee voimakkaana tarpeena pitää huolta heikommista. Korkein demokratian tunnustus tästä on uuden perustuslain kirjaus lain 19§:n 2. momentissa, jossa ihmiselle luvataan lailla turvattu toimeentulo vanhuuden, työkyvyttömyyden, työttömyyden, sairauden, perheenhuoltajan kuoleman, raskauden ja synnytyksen aikana, sanoo Lipponen.

Hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluu puhemies Lipposen mukaan se, että yhteisvastuullisesti pidetään huolta myös heikompiosaisista. – Ketään ei jätetä heitteille. Markkinatalous on hyvä renki, mutta sen varaan ei voida jättää ihmisten tasa-arvosta ja solidaarisuudesta huolehtimista. Ei nyt eikä tulevaisuudessa. Yksilön oma vastuu ja ennaltaehkäisevät toimet esimerkiksi oman kunnan ylläpitämisestä varmasti korostuvat tulevaisuudessa, kun etsitään keinoja muun muassa lääkekorvausmenojen nousupaineiden hillitsemiseen. Hyvinvointipalveluista päättäminen on valtiovallan ja kuntien tehtävänä, mutta oma roolinsa on myös yksityisillä palveluilla ja kolmannen sektorin toimijoilla, painottaa Lipponen.

Yhteisvastuulla hyvinvointia

– Suomalaisessa työeläkejärjestelmässä on sen syntyajasta vuodesta 1962 lukien ollut voimassa kolmijako silloin, kun on ollut puhe hyvinvoinnin ylläpitämisestä. Me turvaamme yhteisesti työtulosta kustannettavalla työeläkkeellä toimeentulon ihmiselle, joka ei vanhuuden, työkyvyttömyyden tai perheenhuoltajan kuoleman takia kykene itse sitä hankkimaan. Kun ansiotulot jäävät näissä tilanteissa saamatta, eläkkeen tehtävänä on korvata kohtuullinen toimeentulo.

– Julkisen sektorin tehtävänä on varmistaa, että kansalaiset saavat riittävät terveys- ja muut palvelut, joilla on merkitystä ihmisenä olemiseen. Selkeä työn tuottavuuteen perustuva talouskasvu mahdollistaa kansalaisten hyvinvointia tukevan yhteisen verkoston ja takaa osaltaan myös työelämän häiriöttömyyden, jatkaa puhemies Lipponen.

– Vanha totuus on, että yrityksen voitot tulevat työstä ja hyvinvoinnin tasapuolinen jakaminen on yhteiskunnan asia. Yhtä suuri totuus on se, että jos ihminen on vanha, >>>

Lipponen muistuttaa, että sukupolvien välinen vastakkainasettelu ei hyödytä ketään. On muistettava, että olemme eläkejärjestelmässä ensin maksajia ja sitten edunsaajia. Siksi pitää katsoa kokonaisuutta.

työkyvytön, sairas tai vailla perhehuoltajaa, häneltä ei voida edellyttää omatoimista varautumista toimeentulostaan huolehtimiseen.

Työeläkkeet rahoitetaan yhdessä

Ansioihin perustuvat etuudet rahoitetaan ansio- ja ansioperusteisilla maksuilla, joita kerätään työnantajilta ja työntekijöiltä. Järjestelmä on osoittanut toimivuutensa. Emu-ratkaisun yhteydessä työttömyysturva- ja työeläkejärjestelmiin saatiin mukaan myös rahastointia suhdanteiden vaihteluita vastaan. Työelämän osapuolet rahoittavat työeläkkeet. Valtio on mukana järjestelmässä parlamentaarisesti vahvistamalla eläkkeitä koskevat säännöt lailla.

– Vähimmäisetuudet sopivat rahoitettavaksi yleisistä verovaroista. Kansaneläkkeen tehtävänä on täydentää niiden ihmisten eläketurvaa, jotka eivät ole olleet työelämässä lainkaan tai joilla ansiotulot ovat pienet.

– Työnantajan kansaneläkemaksun poistaminen on ollut esillä. Siinä voidaan edetä taloudellisten mahdollisuuksien mukaan eläkkeiden rahoitus turvaten. Harmaan talouden kannalta on ollut toistaiseksi perusteltua pitää elinkeinoelämällä tietty osuus myös tämän eläketurvan kustantamisessa, painottaa Lipponen.

Kolmikanta keskeisessä roolissa

Lipponen mielestä kolmikantainen yhteistyö on tuottanut Suomessa muun muassa työeläkeuudistuksen, jonka toteutumista on käyty ihmettelemässä monista maista, joissa uudistukset ovat vielä tekemättä. Hyvä yhteistyö on luonut luottamuksen ilmapiiiriä, jonka avulla on ollut mahdollista tehdä esimerkiksi 90-luvulla selkeitä

integraatoratkaisuja, ensin EU- ja sitten EMU-jäsenyys. Kolmikantaisen yhteistyön puute voi olla yksi syy siihen, ettei Ruotsi ole vielä mukana EMU:ssa.

– Demokraattisessa yhteiskunnassa on talouselämänkin kannalta kaksi hyvin selkeää tavoitetta: Eduskunnan hyväksymät lait pannaan täytäntöön niin kuin ne on säädetty ja talouden hoito on ennalta suunniteltua ja arvattavaa. Kolmikantayhteistyöllä on keskeinen merkitys myös näissä tavoitteissa.

– Elinkeinoelämän ja palkansaajien osapuolten yhteistoiminta valtiotodan kanssa on avainasemassa avoimessa, osaamiseen ja työn tuottavuuteen perustuvassa yhteiskunnassa. Suomen osalta hyvä kolmikantainen yhteistyö on auttanut meitä selviytymään talouden ja yhteiskunnan vaikeista rakennemuutoksista.

Kolmikantainen järjestelmä toimii tulevaisuudessaakin, jos halutaan pitää huolta kansallisesta kilpailukyvyistä. Kolmikantainen merkitys reaalisesta kilpailukyvyistä säilyttämisessä ja nostamisessa on merkittävä myös jatkossa. Lipponen arvelee, että myös kansainvälistyvät yritykset voivat nähdä kolmikantainen rakentavan merkityksen.

Elinkeinoelämällä oma vastuunsa

Elinkeinoelämä on osa suomalaista yhteiskuntaa, sen vastuu ei ole vähäisempi kuin muidenkaan. Se on sitten eri asia, mitä sillä tarkoitetaan, kun mennään yksityiskohtiin. – Yritykset osaavat kyllä olla kiitollisia toimintaympäristöstään, pohtii Lipponen.

– Välillä todetaan, että on pulaa osaavasta työvoimasta, vaikka samanaikaisesti on paljon työttömyyttä. Meillä on kuitenkin hyvät järjestelmät – jos yritykset osaavat niitä käyttää – osaavan

työvoiman saamiseksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, muistuttaa Lipponen.

– Meillä on muun muassa yhteishankintakoulutusta, josta yhteiskunta maksaa osan ja yritykset oman osansa. Meillä yhteiskunta osallistuu muutosturvan rahoitukseen ja järjestämiseen. Olemme satsanneet t&k-panostukseen ja huippuosaamiseen. Yritykset toimivat voiton tavoittelemiseksi ja yhä enenevästi voitonjako menee omistajille. Yritysten pitää huolehtia jatkossa ikärakenteen muuttuessa henkilöstön työhyvinvoinnista. Myös henkilöstön osaamisesta huolehtiminen on yritysten velvollisuus, korostaa Lipponen.

Malliesimerkki Euroopan unionissa

– EU:ssa Suomi on mukana hyvän käytännön esimerkkinä omalla kollektiiviseen yhteisvastuuseen perustuvalla ansioeläkepolitiikallaan. Niin sanottu avoimen koordinaation menetelmä on mahdollistanut järjestelmämme ja lainsäädäntömme tiedottamisen myös muille EU-maille, uskoo Lipponen.

Hän vakuuttaa, että EU:n sosiaalipolitiikan tavoitteina on nostaa Eurooppa talouskasvultaan tehokkaaksi kansalaisten hyvinvointia palvelevaksi alueeksi. On vaikea nähdä, että työeläketurvamme olisi tämän tavoitteen vastainen.

– Nyt toteutuva eläkeuudistus on suuri saavutus. Sen valmistelu aloitettiin pääministerikaudellani. Itse tulin TEL-järjestelmän piiriin lähes sen alusta lähtien vuonna 1963, muistelee puhe-mies Paavo Lipponen haastattelun lopuksi. ■

Kuvat: Tuulikki Holopainen

Kuva: Tuulikki Holopainen

Pallo on nyt työpaikkatason toiminnalla

Suomella on edessään lähivuosikymmeninä ennen näkemätön sukupolvenvaihdos työelämässä ja sotien jälkeen suurin muutos väestön ikärakenteessa. Kolmannes suomalaisista työntekijöistä vaihtuu vuoteen 2010 mennessä. Ikärakenteen muutos asettaa suuret paineet hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjalle, sillä se vähentää verotuloja, kasvattaa eläkemenoja ja sairaudesta aiheutuvia kustannuksia sekä luo tarpeen lisätä hoivapalveluja.

Tämän vuoden alusta voimaan tulleella työeläkeuudistuksella tavoitellaan keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän nousemista 2 – 3 vuodella nykyisestä. Tavoite on tehty pidemmälle aikavälille eikä ensimmäisistä tutkimustuloksista kannata tehdä vielä kovin mittavia johtopäätöksiä. Tärkeämpää on miettiä, miten tavoite ylipäätään saavutetaan.

On todennäköistä, että uudistuksen alkuvaiheessa eläkkeellesiirtymisikä ei nouse. Tämän ymmärtää, sillä useat nyt eläkkeellesiirtymispäätöksiä tekevästä ovat tulleet työelämään hyvin nuorina ja tehneet raskasta työtä. Myös työntö eläkkeelle on ollut suurta suurtyöttömyyden ja laman vuosina. Ikääntyviä ei ole pidetty kovin haluttuna työvoimana. Tarvitaankin reipasta ajattelutavan muutosta ja erilaisuuden hyväksymistä.

Suomessa koulutuserot eri ikäluokkien välillä ovat suuret. Nuoremmat ikäluokat ovat saaneet pitemmän koulutuksen ja tulevat työelämään aiempaa vanhempina. Miten vaikutetaan siihen, että nuoremmat ikäpolvet pysyvät työssä pidempään? Onko työ tulevaisuudessa niin tärkeällä sijalla kuin nykyisin ihmisten elämässä? Houkuttelevatko uuden eläkejärjestelmän kannustinkarttumukset pysymään työssä vai pitäisikö tehdä jotain muutakin?

Työllisyysasteella on suuri merkitys eläketurvankin rahoituksen kestävyysasteeseen. Ketjukirjeeseen tarvitaan aina uusia jatkajia. Sen takia työyhteiskuntaan sitoutuminen on tärkeää. Työttömyysjaksot, pätkätyöt, huono palkka ja heikot vaikuttamismahdollisuudet omaan työhön eivät ole kovin hyviä kannustimia. Jos töitä tehdään koko ajan liian pienellä porukalla ja työ vie kaiken energian, työelämän ulkopuolelle jääminen voi tuntua houkuttelevalta. Sen sijaan turvallinen, elämäntilanteiden mukaan kohtuullisesti joustava ja toimeentulon turvaava työpaikka houkuttaa pysymään työelämässä.

Työpaikkatason toiminta on avainasemassa työpaikkahyvinvoinnin kehittämisessä. On nähtävä neljännesvuosikatsausten yllä ja ymmärrettävä, että yritysten ja koko yhteiskunnan menestyminen perustuu luottamukseen ja yhteistyöhön. Tarvitaan sitoutumista ja pitkäjänteistä toimintaa, jossa työntekijä mielletään oikeasti yrityksen tärkeäksi voimavaraksi.

Suomalaisen työelämän kehittämistä on jatkettava niin, että kaikki työikäiset voivat olla panoksellaan mukana rakentamassa suomalaista yhteiskuntaa. On kaikkien etu, jos työpaikalla on eri ikäisiä työntekijöitä. Työelämän tulee joustaa niin, että äideillä ja isillä on mahdollisuus kantaa oma hoito- ja kasvatusvastuunsa lapsistaan ja olla samalla mukana työelämässä.

Keski-ikäiset tarvitsevat mahdollisuuden vaihtaa ammattia aikuiskoulutuksen avulla ja myöhentää eläkkeellesiirtymistään sapattipaikoiden avulla. Jotta ikääntyvät työntekijät jaksaisivat nykyistä pidempään työelämässä, työoloja ja -ympäristöä on parannettava siten, että ikääntyvien työntekijöiden erityistarpeet otetaan huomioon.

Eläketurvakeskuksen kehityspäällikön Maijaliisa Takasen mielestä TyEL on eläketurvan toimeenpanijoille suurempi muutos kuin vakuutetuille ja työnantajille.

Eläkelakien äitiä, TEL:a, on vuosikymmenien aikana muutettu, korjattu ja taas paikattu. Siitä on tullut melkoinen tilkutäkki. Siksi TyEL:n erityisenä tavoitteena on ollut selkeys.

– TyEL on voitu kirjoittaa uudelleen alusta alkaen. Sen rakenne on pyritty tekemään loogiseksi, joka jo lisää selkeyttä ja luettavuutta. Myös lain kieli on yritetty kirjoittaa ymmärrettäväksi ja välttää kapulakieltä. Mutta koska laki sisältää monimutkaisia eläkkeen laskemista koskevia säännöksiä, kaikilta osin teksti ei voi olla helppoa, Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö **Maijaliisa Takanen** toteaa. Hän on ollut tiiviisti mukana TyEL:n valmistelussa.

TyEL:n tavoitteena on myös selkeyttää järjestelmää, kun vakuuttaminen ja eläketurva kaikilla toimialoilla määräytyvät samalla tavalla. Se poistaa nykyiset työntekijöiden eläkelakien eroavaisuudet. Esimerkiksi sen, kuinka suuret ansiot kartuttavat eläkettä. Nykyisinhän jos LEL:ssa ja TaEL:ssa ansiot jäävät tietyn ansiorajan alle, niistä ei kartu eläkettä, vaikka vakuutusmaksut olisikin maksettu.

– TyEL ei sisällä eläkepoliittisia linjauksia,

koska ne tehtiin jo vuoden 2005 eläkeuudistuksessa. Laki on eläketurvan toimeenpanijoille suurempi muutos kuin vakuutetuille tai työnantajille, Maijaliisa Takanen tarkentaa.

Vakuuttaminen muuttuu olennaisesti

– Uudessa laissa on ehkä merkittävintä toimialakohtaisen vakuuttamisen poistuminen. TyEL:n mukaan kaikki työeläkelaitokset vakuuttavat kaikenlaista työntekoa. Se taas osaltaan tehostaa ja lisää kilpailua eläkelaitosten kesken, Takanen uskoo.

Nykyisin LEL- ja TaEL-töistä tiedot on ilmoitettu ja maksut tilitetty kuukausittain vain Eteraan. TEL:ssa työnantaja on tehnyt vakuutus-sopimuksen valitsemansa eläkelaitoksen kanssa ja ilmoittanut työntekijöiden työsuhted tiedot vuosittain.

Periaatteessa sopimus- ja tilitystekniikka säilyvät. Työnantajan on mahdollista käyttää nykyisen LEL:n ja TaEL:n tyyppistä tilitystekniikkaa, jos sillä ei ole vakituksia työntekijöitä ja sen maksama palkkasumma kuuden kuukauden ajalta jää alle 6 000 euron. Tällöin

Työntekijöiden eläkelaki TyEL tulee voimaan vuonna 2007, jolloin yhdellä lailla säädetään yksityisen puolen palkansaajien eläketurvasta merimiehiä lukuun ottamatta. Sen jälkeen TEL, LEL ja TaEL ovat historiaa ja toimialakohtainen vakuuttaminen päättyy.

TyEL annetaan eduskunnalle huhtikuussa. Tavoitteena on, että eduskunta hyväksyisi sen ennen kesälomia.

Uusi eläkelaki

TyEL

selkeyttää työntekijöiden vakuuttamista

kyse on tilapäisestä työnantajasta.

Kun TyEL tulee voimaan, kaikki eläkelaitokset ovat samalla lähtöviivalla. Jokaisella yhtiöllä pitää olla tietotekniset valmiudet ottaa vastaan sekä sopimusasiakkaita että tilitysiasiakkaita.

Samassa yhteydessä työnantajien velvollisuus ilmoittaa työntekijöittensä työsuhtetieto- ja muuttuu. Lain voimaantulon jälkeen työnantajan ei tarvitse aina ilmoittaa työsuhteitten alkamis- ja päättymisaikoja. Niistä luovutaan sitä mukaan, kun ne eivät enää vaikuta eläketurvaan.

Eläkeotteen merkitys kasvaa

Eläkeotteen merkitys työntekijälle vahvistuu huomattavasti. Vuodesta 2008 lukien ote tullaan lähettämään kaikille 18 – 67-vuotiaille työntekijöille vuosittain.

Otteella on tiedot lähettämistä edeltävän viiden vuoden ajalta eläkkeeseen oikeuttavista yksityisten alojen työeläkelakien mukaisista ansioista. Ansiotiedot on eritelty työnantajittain. Lisäksi otteelta löytyvät tiedot niistä palkattomista jaksosta sekä lastenhoito- ja opiskeluaajoista,

jotka kartuttavat eläkettä. Siinä kerrotaan myös karttuneen eläkkeen määrä.

– Tärkeää on huomata, että työntekijän tulisi tarkistaa, että kaikki hänen ansionsa ovat rekisterissä. Jos työntekijä toteaa tiedoissa puutteita, hänen pitää ottaa yhteyttä eläkeotteen lähettäneeseen eläkelaitokseen, joka selvittää epäselvyydet.

– Olennaista on, että tiedot ovat viideltä vuodelta. Kun seuraavana vuonna lähetetään uusi ote, kaukaisin vuosi on pudonnut pois ja lähin vuosi on tullut sen tilalle. Jos työntekijä myöhemmin toteaa, että otteelta pudonneissa vuosissa on ollut puutteita, eläkelaitoksella ei enää olekaan velvollisuutta niitä selvittää.

Takanen tähdentää, että aikaisempien vuosien tiedot lisätään ansaintarekisteriin vain, jos työntekijällä on osoittaa riidattomasti puuttuva työpaikka ja siitä saadut ansiot.

Eläkeotteen lähettää aina se eläkelaitos, jossa työntekijä on viimeksi vakuutettu. Jos mitään vakuutettavaa työskentelyä ei löydy, silloin otteen lähettää Eläketurvakeskus.

– TyEL:n mukaan eläkeotteella on ilmoitettava vain yksityisen puolen ansiot. Tavoitteena on, että julkinenkin puoli tulisi jossakin vaiheessa mukaan eläkeotteeseen. Mutta asia on vielä kesken, Majjaliisa Takanen korostaa.

Muutoksia eläketurvaan

– Kun TyEL:n valmistelu alkoi, tarkoituksena oli vain kirjoittaa kolme lakia yhteen. Eläkeuudistuksen yhteydessä kuitenkin sovittiin, että vakuuttamisen alarajaksi tulee 41,89 euroa kuukaudessa. Sitä pienemmistä ansioista ei eläkettä kartu eikä eläkemaksuja tarvitse maksaa.

Majjaliisa Takanen kertoo, että sitä mukaan kuin lakia on kirjoitettu, aika paljonkin täsmennyksiä ja tarkistuksia on tehty. Suurimmat muutokset kohdistuvat vanhentumisaikoihin, eli kuinka pitkältä ajalta takautuvasti vakuutetaan ja peritään takaisin aiheettomasti maksettua etuuksia. Vanhentumisajat lyhenevät yleisesti viiteen vuoteen nykyisen kymmenen vuoden sijasta.

– Lisäksi muutoksia on tehty sellaisiin säännöksiin, joita on erittäin harvoin sovellettu tai jotka ovat olleet toimeenpanossa hankalia ja selvennystä vaativia. Täsmennyksiä ja tarkennuksia on tehty muun muassa osa-aika-eläkkeeseen, kuntoutukseen, perhe-eläkkeeseen ja eläkkeen maksamiseen, Takanen täsmentää.

Yrittäjäeläkelaeista omat lait

Koska yksityisen puolen työeläkelaeista TEL säädettiin ensimmäisenä, sen jälkeen säädetyissä

eläkelaeissa usein viitataan TEL:iin. Näin tehdään muun muassa yrittäjien eläkelaeissa, YEL:ssä. Aikomuksena onkin kirjoittaa se kokonaan omaksi kokonaisuudekseen.

Takanen vahvistaa, että yrittäjien eläkelaista on tarkoitus tehdä tämän kevään aikana alustava luonnos ETK:ssa. Luonnoksen pohjalta YEL:n valmistelu alkaa ministeriön vetämässä työryhmässä syksyllä. Myös maatalousyrittäjien eläkelakia MYEL:a ja merimieseläkelakia on tarkistettava TyEL:n takia.

Monissa muissakin laeissa viitataan TEL:iin. TyEL:n voimaanpanolaissa on kuitenkin yleissäännös, jonka mukaan viittauksella TEL:n, LEL:n tai TaEL:n säännökseen katsotaan tarkoitettavan TyEL:n vastaavaa säännöstä. Siksi ei ole tarpeen muuttaa kaikkia mahdollisia lakeja samassa yhteydessä.

– TyEL vaikuttaa myös ETK:n soveltamisohjeisiin. TyEL-ohjeistuksen suunnittelutyöryhmä on miettinyt, mitä muutoksia verkossa oleviin soveltamisohjeiden rakenteisiin pitäisi tehdä. TyEL poikii myös jonkun verran uusia soveltamisohjeita ja tarkistuksia nykyisiin ohjeisiin. Muun muassa eläkeotteen merkityksen muutos on niin iso asia, että sekin pitää ohjeistaa, Takanen pohtii.

STM johtaa lainvalmistelua

Lehdistössä on käyty keskustelua talven aikana siitä, mikä on ollut Eläketurvakeskuksen rooli eläkelakien ja varsinkin TyEL:n valmistelussa.

Majjaliisa Takasen mukaan se on asiantuntijan rooli. Myös ETK:lle määrättyjen tehtävien mukaan ministeriö voi käyttää sitä apuna lainvalmistelussa. Lisäksi ETK välittää eläkelaitosten näkökulmaa ministeriölle.

Takanen tiivistää, että TyEL on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön johdolla kolmikantaisesti. STM:n työryhmään on kuulunut työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajia sekä ETK asiantuntijajäsenenä. Työryhmän työ on pohjautunut ETK:ssa kirjoitettuun alustavaan luonnokseen.

Yleensä kun lait säädetään, on myös tärkeää, että ne ovat toimeenpanon kannalta toimivia. Siksi tämänkin lain valmistelussa on ollut apuna valmistelun koordinoitiryhmä, johon on kuulunut edustajia eläkelaitoksista ja ETK:sta.

– Eläkelaitoksia on muutoinkin informoitu aina lainvalmistelun eri vaiheissa ja niillä on ollut mahdollisuus myös kommentoida lakia valmistelun aikana, Majjaliisa Takanen vakuuttaa.

Haastattelu: Marja-Liisa Takala

Kuva: Tuulikki Holopainen

- Vilma on toiminut sujuvasti käytännössä eikä se ole hidastunut eläkeratkaisuja, toteaa Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö Katri Raatikainen. Hän on tutkinut syksyllä 2004 eläkelaitosten kokemuksia Viimeisen laitoksen periaatteen hyödyistä ja ongelmista. Eläkekäsittelijät kokevat, että pienien alkuhankaluuksien jälkeen Vilma on toimivuudellaan yllättänyt positiivisesti. Myös asiakkaiden palaute uudesta toimintatavasta on ollut myönteistä.

Vilma toiminut käytännössä hyvin

Eläketurvakeskuksen esitettiin myös pessimistisiä ajatuksia siitä, että asioiden hoito hidastuisi uuden toimintatavan myötä.

- Pelko, että Vilma toteutuisi "hitaiman eläkelaitoksen periaatteella" näyttäisi olleen aiheeton, toteaa Katri Raatikainen.

Hänen mukaansa Vilma on toiminut sujuvasti eikä se ole hidastanut eläkeratkaisuja. Täydellistä totuutta Vilman vaikutuksesta hakemusten käsittelyaikoihin ei voida antaa, koska jokainen vuosi on erilainen muun muassa hakemuskäärältään, mutta eri vuosien tilastoja voidaan kuitenkin vertailla.

Verrattessa vuoden 2004 Vilma-hakemusten kokonaiskäsittelyaikoja koko vuoden kaikkien

eläkehakemusten käsittelyaikoihin tai vuoden 2003 kaikkien hakemusten käsittelyaikoihin, voidaan todeta, että Vilma-periaatteen noudattaminen ei pääsääntöisesti ole pidentänyt hakemusten käsittelyaikojen keskiarvoja.

Esimerkiksi työkyvyttömyyslajisten eläkehakemusten käsittelyajat ovat päivän lyhyemmät kuin kaikkien työkyvyttömyyslajisten hakemusten vuonna 2004 ja neljä päivää lyhyemmät kuin vuonna 2003. Työkyvyttömyyslajiset päätökset edustavat noin 60 prosenttia hakijoille annettavista omista eläkepäätöksistä.

Vanhuuseläkkeissä ja työttömyyseläkkeissä käsittelyajat ovat hieman pidentyneet vuodesta 2003 sekä Vilma-hakemusten että kaikkien hakemusten osalta.

Perhe-eläkkeiden eläkesovituslanteissa Vilma-prosessi näyttäisi tutkimuksen mukaan kuitenkin hieman hidastavan eläkkeen myöntämistä.

- Lesken laskennallisen eläkkeen laskemisen sovittiin Vilma-eläkkeissä olevan viimeisen eläkelaitoksen vastuulla ja useilla eläkelaitoksilla tuntuu olleen vaikeuksia tässä uudessa toimintatavassa ja lesken laskennallisen eläkkeen koneellisessa pyytämässä ja toimittamisessa. Perhe-eläkkeiden käsittelyaikoja koskeva tulos ei kuitenkaan ole huolestuttava, kun muistaa, että Vilman voimaantulosäännöksistä johtuen Vilma-perhe-eläkkeiksi tulivat vuonna 2004 ne tapaukset, joissa edunjättäjä on kuollut työssä ollessaan. Perhe-eläkkeistä Vilma-tapauksiksi

– Uuden oppiminen ei ole huono asia, toteaa Katri Raatikainen, joka tutki VALIKO-kurssin lopputyönään Vilman onnistumista käytännössä.

valikoituvat ne, joissa työsuhteiden ja ansioiden selvittelyyn menee enemmän aikaa, Raatikainen selittää.

Hakemusten kokonaismäärä kasvoi yhdeksän prosenttia vuodesta 2003 vuoteen 2004, joten käsittelyaikojen kehitystä voidaan pitää tyydyttävänä uuden toimintatavan ensimmäisenä vuonna. Katri Raatikainen arvelee, että luotettavamman kuvan uuden toimintatavan vaikutuksesta käsittelyaikoihin saa kuitenkin vasta tulevaisuudessa toimintatapojen vakiinnuttua.

Perhe-eläkkeissä eniten parantamista

Vilman piiriin pääsemisessä on ollut eri eläkelajeitain suuria eroja. Kaikista vuonna 2004 alkaneista eläkepääöksistä Vilma-päätöksiä on ollut 30 prosenttia vanhuuseläkkeistä, 57 prosenttia työkyvyttömyyseläkkeistä, 68 prosenttia työttömyyseläkkeistä ja 10 prosenttia perhe-eläkkeistä.

– Vanhuuseläkkeiden ja perhe-eläkkeiden alhainen prosentti selittyy sillä, että eläkkeensaajalla tai edunjäntäjällä on ollut jokin aiempi eläke maksussa ja uutta toimintatapaa ei tämän takia ole voitu soveltaa. Työttömyyseläketilanteissa eläkkeenhakijalla on työttömyyden alkaessa harvoin ollut kahta työsuhdetta, joihin tulisi tuleva aika. Tämä selittää työttömyyseläkkeiden ”paremmuuden” työkyvyttömyyseläkkeisiin nähden, Katri Raatikainen selvittää.

Työhön lisää haastetta

Vilma toi eläkekäsittelijöille paljon uutta opeteltavaa, kun oman sektorin lainsäädännön lisäksi piti omaksua nopeassa ajassa myös muiden eläkejärjestelmien säännöksiä ja laskemista. Erilaiset toisen järjestelmän erikoistilanteet koettiin vielä alkuvuodesta sekä asioina että tekniseltä toimivuudeltaan hankaliksi, mutta tutkimuksen aikaan syksyllä ne sujuivat jo useimmiten ongelmitta.

Eläkekäsittelijät näkivät uuden toimintatavan myös helpottaneen käsittelyä, sillä eläkehakemusta ei tarvitse jakaa muille eläkeyhtiöille ja yhteensovitustiedot saa käyttöönsä automaattisesti. Lisäksi useat eläkekäsittelijät nostivat esille eläkkeensaajan edut: yksi päätös sisältää koko eläkkeen ja asiointi vain yhden eläkelaitoksen kanssa. Myös eläkkeensaajilta tullutta Vilma-periaatetta koskevaa palautetta pyrittiin tutkimuksessa selvittämään. Eläkekäsittelijöiden mukaan palautetta on tullut vähän, mutta se on ollut myönteistä.

Laajeneeko ennakkoneuvontaan?

Tällä hetkellä Vilma-periaate koskee vain eläkkeen ratkaisutilanteita.

– Järjestelmää kehitetään kuitenkin edelleen ja näillä näkymin vuonna 2008 Vilmaa on tarkoitus hyödyntää myös ennakkoneuvonnassa, Katri Raatikainen kertoo. Tällöin kaikista eläkelaitoksista ja työeläke.fi -nettisivustosta voisi saada ennakkolaskelman, joka sisältäisi arvion henkilön kaikkien eläkelakien mukaisista palveluista.

Pitkä taival

Vilman aikaansaaminen on ollut suuri haaste ja neuvottelutulos. Vilman historia juontaa alkunsa vuoteen 1972, jolloin ETK:n koordinoitiryhmä asetettiin. Vilma -työryhmä perustettiin 1993. Työmarkkinajärjestöjen yksimielisyys Vilma-periaatteesta on vuodelta 2000. Viimeisen laitoksen periaatteen lait tulivat voimaan vuonna 2004.

– Eläkelaitoksissa ja Eläketurvakeskuksessa on tehty paljon työtä ja on joustettu, jotta eri eläkelaitosten kanssa on löydetty yhteiset toimintatavat, Katri Raatikainen kiteyttää.

Uuden toimintatavan kehittäminen on Katrin mukaan ollut joskus hektistäkin. Lomallakaan järjestelmä ei ole unohtunut.

– Olin lomamatkalla Englannissa ja kävimme yhdessä Sea Life -akvaariossa. Siellä oli muun muassa haikaloja. Isoimman johtajahain nimi oli Wilma. Silloin ajattelin, että juoksen karkuun, kun lomallakin Vilma tulee hain muodossa minun perääni.

Laittaisitko Vilma-nimen tyttärellesi?

– En.

Katrin tyttären nimi on Maija.

*Teksti: Pirkko Jyväkorpi
Kuva: Tuulikki Holopainen*

VILMA lyhyesti

Vuoden 2004 alusta alkaen se eläkelaitos, jossa eläkkeenhakijan viimeinen työ- tai virkasuhde taikka yrittäjäjakso on vakuutettuna ennen eläkkeelle siirtymistä, myöntää ja maksaa koko työhistorian ajalta kertyneen eläkkeen. Tämä ns. Vilma-periaate tarkoittaa sitä, että viimeinen eläkelaitos antaa eläkepääöksen, johon on yhdistetty eri eläkejärjestelmien eläkkeet.

Eläkkeenhakija saa siis kaikki työeläkkeensä yhdestä eläkelaitoksesta, vaikka hän työ- säoloaikanaan olisi kuulunut useampaan eläkejärjestelmään. Yksityinen eläkejärjestelmä on noudattanut viimeisen laitoksen periaatetta perustamisestaan vuodesta 1962 lähtien. Vuoden 2004 alusta periaate laajeni koskemaan myös kunnallisen, valtion, kirkon sekä Kansaneläkelaitoksen toimihenkilöiden eläkejärjestelmiä.

Vilma-periaatteen myötä eläkkeensaajien palvelun toivotaan paranevan, koska asioida tarvitsee vain yhden eläkelaitoksen kanssa. Eläkepääöstä koskevat kaikki tiedustelut, lisäselvitykset ja oikaisupyynnöt osoitetaan vain yhteen paikkaan.

Tutkijat lelupakin ääressä. Legoista syntyy monenmuotoisia malleja kuvaamaan keskusteluaiheen laajaa kenttää.

PERHE TUO
ELINVOIMAA
JA
TASAPAINOA
TYÖHÖN

Työeläke-lehden pyöreän pöydän keskustelu käydään tällä kertaa lastenhuoneen kalusteissa. Aiheena on teema yhteiskunnan keskiöstä: työn ja perheen yhteensovittaminen. Se mainitaan muun muassa hallitusohjelmassa, siitä puhuvat vakavissaan myös EU ja OECD. Ylätasolla perhe-elämän nimeen työn tasapainottajana vannotaan lujasti, mutta miten lie käytännön yhteensovitus arjen myllerryksessä?

Viisastenkiveä sujuvan elämän ainekseen ovat etsimässä professori **Pauli Forma** (Turun yliopisto), tutkimusprofessori **Kaisa Kauppinen** (Työterveyslaitos) ja erikoistutkija **Johanna Lammi-Taskula** (Stakes).

Totta kai useimmilla on sekä jonkinlainen työ että jonkinlainen perhe-elämä. Jokainen meistä on tämän alueen asiantuntija. Tavallisessa kahvipöytäkeskustelussa kuulee ne parhaat yhteensovitusjutut.

Lieneekö kuitenkin teemaan perehtyneillä tutkijoilla syvällisempi ote työn ja perheen tematiikkaan? Annetaan heille puheenvuoro.

Stakesin erikoistutkija **Johanna Lammi-Taskula** on työ- ja perhe-elämän tutkimuksen ajan-kohtainen nimi. Mainetta hänelle on kertynyt muun muassa tuoreesta kirjasta ”Puhelin, mummo vai joustava työaika”. Lisäksi Lammi-Taskula on yksi työn- ja perheen yhteensovittamisen käsikirjan kirjoittajista.

– Se lienee Suomessa ensimmäinen laatuaan eli kaikille työpaikoille tarkoitettu yleisteos. Toimialakohtaisia ohjeistuksia kyllä aiheesta on tehty aiemminkin, Lammi-Taskula toteaa.

Hän kertoo, että oman työelämänsä kymmenen viimeistä vuotta on vierähtänyt suomalaisia työyhteisöjä tutkaillen ja työpaikkojen käytäntöjä kehittäessä.

Perhemyönteisyydestä houkutteluvaltti

Myös Työterveyslaitos on samalla asialla eli työpaikkojen hyviä käytäntöjä kehittämässä. Tutkimusprofessori **Kaisa Kauppinen** vetää Työterveyslaitoksen ”työ / elämä -tasapaino”-toimintaohjelmaa.

– ”Elämä” saattaa yksikseen kuulostaa vähän hassulta, mutta tosiasiaa me haluamme tarkastella asiaa koko elämänkaaren näkökulmasta, johon luonnollisesti tärkeänä keskiönä kuuluu perhe-elämä, Kauppinen toteaa.

Ohjelman tavoitteena on edistää työelämän tasa-arvoa ja moninaisuutta, parantaa ihmisten työssä jaksamista, vahvistaa työn houkuttelevuutta ja helpottaa täysipainoista työelämään osallistumista.

– Uskomme, että yritysten houkuttelevuus työpaikkana lisääntyy, kun suhtautuminen työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen on myönteistä, Kauppinen korostaa.

Kauppinen kertoo oman kiinnostuksensa teemaan juontavan juurensa jo niistä ajoista, kun hän oli itse nuori äiti ja samanaikaisesti opiskelija. – Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhuttiin jo 1970-luvulla, hän toteaa.

Tuore näkökulma eläketutkimukseen

Eläkenäkökulmaa keskusteluun tuo professori **Pauli Forma**, jonka tutkimusten painopisteet ovat viime vuosina liikkuneet eläkkeelle siirtymisen ympärillä. Forma on tällä hetkellä virkavapaalla Kuntien eläkevakuutuksen tutkimus- ja hoitopaikalta ja hoitaa Turun yliopistossa

sosiaalipolitiikan professuuria.

– Esimerkiksi Eläketurvakeskus tutkii työssä pysymistä ja eläkkeelle lähtemistä läpikotaisin. Uusia näkökulmia eläkkeelle siirtymiseen vaikuttaviin tekijöihin on viime vuosina esitetty vain vähän. Yksi tällainen tuoreempi lähestymistapa aiheeseen on juuri se, miten työ- ja perhe-elämän yhteensopiminen liittyvät eläkkeelle siirtymiseen, Forma toteaa.

– Jo aiemmin on todettu, että puolisoilla on taipumus siirtyä eläkkeelle yhtäaikaisesti. Tätä ilmiötä tutkailtaessa keskitytään kuitenkin vain työuran loppupuoleen. Kuitenkin jo aiemmin työuran aikana tehdyt valinnat tai tapahtumat

*”On turhaa rajata
työn ja perheen
yhteensovittamista kovin
ahtaasti. Elämässä eri
asiat ovat keskiössä eri
aikaan.”*

vaikuttavat lopulta eläkkeelle lähdön ajankohtaan, hän jatkaa.

Forman päätelmiä otsikolla ”Perhe, työ ja työssä jatkaminen” on luettavissa mm. Kuntatyö 2010 -tutkimuksessa ”Työssä jatkaminen ja työssä jatkamisen tukeminen kunta-alalla”.

Pikkulasten äitien ongelma?

Työn ja perheen yhteensovittamista tarjotaan usein yleislääkkeeksi työelämän pahoinvointiin. Lienee parasta tarkistaa keskustelijoilta, miten he reseptin rajaavat.

– Mielestäni on turha rajata työn ja perheen yhteensovittamista kovin ahtaasti. Elämässä eri asiat ovat keskiössä eri aikaan. Vaikka kokonaisuus on sama, niin painopiste vaihtelee eri elämän vaiheissa, Kauppinen korostaa.

– Minunkaan mielestäni käsitteen tai sitä myötä elämänalueiden turha lohkominen ei ole hyvästä. Ihminen on kokonaisuus. Vaikka kuinka haluaisimme ajatella, että työssä tehdään vain töitä ja muiden elämänalueiden asiat rajataan tällöin pois, niin käytännössä tämä ei kuitenkaan onnistu. Muut asiat ovat läsnä, halusimmepa sitä tai emme, Lammi-Taskula toteaa.

Lammi-Taskula huomauttaa, että ahtaasta ajattelusta kertoo valitettavan yleinen tulkinta käsitteelle työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Sitä pidetään usein pikkulasten äitien ongelmana.

– Tässä menee kuitenkin kaikki väärin: kyseessä ei ole pelkästään pikkulapsivaihe, ei ai-

noastaan äitien asia eikä ainakaan ongelma, hän painottaa.

Yksityiselämä piilossa työpaikoilla

Kaisa Kauppinen huomauttaa, että toiset meistä haluavat kuitenkin pitää eri elämän osa-alueita erillään:

– Yksi elämän hallintakeino on, ettei yksityiselämän asioita tuoda työpaikalle. Lisäksi jotkut tekevät niin, etteivät esimerkiksi tietoisesti hakeudu vaativalle työuralle tai siinä eteenpäin perheen tai kiinnostavan harrastuksen vuoksi. Halutaan välttää liian haastavaa työtä, jotta voimavaroja jäisi enemmän läheisille.

– Lisäksi ihmiset saattavat pelätä leimautumista työpaikallaan, jos he kertovat olevansa vaikkapa läheisensä omaishoitajia. Selvityksen mukaan monet omaishoitajat nauttivat työstään ja paneutuvat siihen täysillä, mikä toimii vastapainona omaishoitajan työtaakalle, Kauppinen lisää.

Pauli Forma huomauttaa, etteivät tutkimukset osoita raskaiden hoivavastuiden työntävän ihmisiä ennen aikojaan eläkkeelle.

– Eläkkeitä koskevassa keskustelussa saattaa olla enemmänkin sellaisia stereotyyppisiä oletuksia, jotka eivät pidä todellisuudessa paikkaansa. Näiden ilmiöiden avaaminen kannattaa ja on omiaan hälventämään ennakkoluuloja, Forma toteaa.

– Lisäksi ihmiset kokevat asiat omalla tavallaan. Esimerkiksi itse perhetilanne objektiivisesti ei tutkimusten mukaan useinkaan vaikuta eläkkeelle siirtymiseen, mutta se vaikuttaa, kuinka ihmiset nämä eri tilanteet kokevat, hän jatkaa.

Muitakin hoivavastuita kuin lastenhoitoa

Perhetilanteiden esilläpito on niin ikään niitä asioita, jotka koetaan monesti ristiriitaisina. Lammi-Taskula kertoo huomanneensa työyhteisöissä sekä ristiriitoja että ymmärrystä eri sukupolvien välillä.

– Työpaikoilla luulisi löytyvän eri-ikäisten ymmärrystä perheelle, ovathan monet isovanhemmatkin vielä töissä ja kantavat samalla huolta ja hoivavastuita lastenlapsistaan. Tällaiset tilanteet tulevat vain yleistymään, kun väki työpaikoilla vanhenee, Lammi-Taskula toteaa.

– Ja jos esimerkiksi isovanhemmukseen päätetään satsata jäämällä eläkkeelle, on se kuitenkin aika lopullinen ratkaisu, Forma lisää. Hänen mukaansa olisi syytä tuoda esille muitakin vaihtoehtoja kuin eläkeratkaisut elämän suurien muutosten varalle.

– Osa-aikaeläke voi olla keino osallistua enemmän lastenlasten tai omien vanhempien hoitamiseen. Olen ollut huomaavinani, että van-

Pauli Forma toteaa, että kaikkein haasteellisimmassa asemassa työn ja perheen yhteensovittamisessa ovat korkeakoulutetut työntekijät ja epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät naiset. – Työmäärän kohtuullistaminen lieventäisi ristiriitoja, hän sanoo.

hemmassa väestössä miehetkin tekevät emotionaalisia ratkaisuja. Esimerkiksi oma poika vanhoja vanhempiaan hoitamassa ei ole aivan harvinainen näky, Lammi-Taskula toteaa.

Forma vahvistaa, että hoivavastuita tulee monille joko työuran loppuvaiheessa tai sen aikana. – Mikäli oman työuran loppuvaiheeseen sattuu samanaikaisesti sitova hoivavastuu, saattaa kokonaistaakka muodostua jo fyysisistäkin syistä liian raskaaksi, hän huomauttaa.

Onni on saada rakastaa!

Keskustelijat ryhtyvät pohtimaan sitä, onko hoiva ihmiselle pelkästään raskasta. Eikö sen antaminen ole omiaan tuottamaan tyydytystä myös tekijälleen?

Kauppinen siteeraa EVAn onnellisuustutkimusta: – Onnellisuusasteikon kärkeen nousivat hyvä perhe-elämä, hyvät ihmissuhteet sekä rakkauden kokeminen. Sen jälkeen tulivat turvattu toimeentulo sekä mielenkiintoinen työ ja mieluisa työpaikka.

– Onnellisuuden tutkiminen ei ole helppoa, mutta tulokset osoittavat, että sen keskeisen ele-

mentin muodostavat hyvät ihmissuhteet niin perheessä kuin työpaikalla, hän jatkaa.

Forma toteaa, että ihmissuhteista onnellisuuskäsitelmää tukee myös muutaman vuoden takainen Kuntatyö 2010 -tutkimus, jossa kunnan työntekijät saivat pisteittää työtä, perhe-elämää ja vapaa-aikaa.

– Pisteiden määrä oli vakio, ja pisteet oli jaettava näiden osa-alueiden kesken. Mitä nuoremasta henkilöstä oli kyse, sen tärkeämpi oli perhe. Iän karttuessa ja siis perheen varttumisesta pisteitä liikenä lisää työlle. Näin työ muuttui vain tärkeämmäksi, mitä lähemmäksi eläkeikää siirryttiin ja vapaa-ajan arvostus oli lähes vakio, Forma kertoo.

– Tuollainen pisteytysajatus on siinä mielessä hyvä, että se kuvaa todellisuutta: esimerkiksi aikaa on tietty määrä ja se on jaettava eri elämän osa-alueiden kesken. Ei siis voi olla sekä perheen kanssa, töissä että vapaalla 24 tuntia vuorokaudessa, Lammi-Taskula toteaa.

Hän toteaa, että kompromisseja ei voi välttää, eikä aina ole löydettävissä parasta ratkaisua.

– Esimerkiksi nyt on selvästi nähtävillä, että korkeasti koulutetut naiset lykkäävät lastentekoa.

Kaisa Kauppinen mukaan työelämän kohentamisessa on keskeistä tasa-arvon ja monimuotoisuuden sisäistäminen. – Olen papin tyttärenä mieltynyt kiteyttämään sanomani tiivistettyyn muotoon. Tässä yhteydessä lausuisin: ”ja tärkein kaikesta on tasapaino”.

Eivät näissä tilanteissa paina sellaiset asiat kuten vaikkapa tuleva eläke. Kyllä yksilölliset ratkaisut lähtevät aivan lähiajan mahdollisuuksista, esimerkiksi siitä, onko työsuhte petyvä vai ei, Lammi-Taskula huomauttaa.

Taloustieteilijät dominoivat keskustelua

– Eläkejärjestelmän sisältä katsottuna saattaa todellakin erehtyä luulemaan, että ihminen tekisi kauaskantoisia ratkaisuja juuri eläketurva mielessään. Näinhän asia ei kuitenkaan ole, Forma huomauttaa.

– Siinä mielessä on vähän erikoista, että taloustieteilijät ja talouden reunaehdot dominoivat eläkekeskustelua. Kuitenkin yksityisen ihmisen ratkaisuissa harvoin talous on päämääräänä, Forma toteaa.

Keskustelijat ovat yhtä mieltä siitä, että tuskin kukaan tekee esimerkiksi lapsia taloudellisen suunnittelun siivittämänä.

– Mutta se kyllä tiedetään, että lapset uudistavat ihmisen työkykyä lisäämällä rakkautta ja hyvinvointia elämään. Asian voisi ilmaista taloudellisillakin termeillä, mutta käyträisin silti

Johanna Lammi-Taskulan mielestä perustyö on noussut jälleen kunniaan. – Ainakin normaalityöajoista yritetään pitää kiinni. Enää ei ihannoida ylenmääräisesti ympärivuorokautista työskentelyä ja sitä, että suurin piirtein asutaan työpaikalla, hän toteaa.

sanaa elinvoima. Se lisääntyy lasten myötä, Lammi-Taskula uskoo.

– Todellakin elinvoima on hyvä käsite kuvaamaan kaikkea sitä myönteistä, mitä perhe ihmiselle tuo. Elinvoima näkyy taatusti myös työpaikalla, Kauppinen myötäilee. Hän huomauttaa, että viime aikoina myös taloustieteilijät ovat alkaneet kiinnostua ihmisten onnellisuudesta ja sen tutkimisesta.

”Sekä että” vai ”joko tai”?

Vaikka lasten kyky uudistaa ihmisen työvoimaa tunnetaankin, ei lasten hankkiminen avaa kuitenkaan tietä urakehitykselle. Kaisa Kauppinen toteaa, että urakehitys tarvitsee tiettyä suunnitelmallisuutta. Kuitenkin monet väittävät työuran käännteiden olevan pelkkää sattumaa.

– Yksi kiinnostukseni kohde on palkan muodostuminen, mistä teen paraikaa selvitystä. Siinä käydään läpi monia tausta-asioita kuten luonnollisesti koulutustasoa ja hierarkkista asemaa, mutta myös yllättävämpiäkin tekijöitä kuten painoindeksiä. Sukupuolten välisiä palkkaeroja tutkailtaessa huomataan, että hyvää palkkaa

saavat naiset ovat hämmästyttävän usein hoikkia, ovat usein satsanneet uraansa jo nuorena ja ovat tottuneet tekemään pitkiä työpäiviä, Kauppinen kertoo.

Kaikki tietävät, etteivät pitkät työpäivät ja vahva työsidonaisuus ole omiaan kannustamaan naisia lastentekoon. Kauppinen toteaa, että juuri tuossa vaiheessa, kun biologinen kello alkaa tikittää, saattaa tapahtua ei-toivottavaa polarisaatiota, toisin sanoen sitä, että naisen pitää valita joko perhe tai ura – ei molempia.

– Jos näin käy, niin se ei ole sosiaaliturvan, esimerkiksi eläketurvan, kannalta hyvä asia. Tuo Kaisan esiin ottama ilmiö on mielestäni valitettava. Nyky-Suomessa on selkeästi nähtävissä, että ”sekä että” -valinnat harvenevat ja ”joko tai” -valinnat yleistyvät, Lammi-Taskula vahvistaa.

Eläkeuudistus kannustaa naisia kotiin?

Yleisessä mielipideilmastossa on keskustelijoiden mukaan näkyvissä selviä merkkiä jopa familismista ja sen myötä ”joko tai” -valintojen ihannoinnista.

– Onko nyt nousussa oleva perhekeskeisyys

työntämässä naisia kotiäideiksi? Isä raataa töissä, sillä yhden työssäkäyvän taloudessa tienestien on oltava suuria. Työ käy rankaksi, joten vaarana on kuormittuminen ja tämän vuoksi työelämästä tipahtaminen. Lisäksi perheiden sisälle syntyy vahvoja taloudellisia riippuvuuksia, ja esimerkiksi kotona oleville äideille ei kerry kunnollista eläketurvaa, Lammi-Taskula toteaa.

– Eläkeuudistushan toi mukanaan eläkkeen karttumisen myös lasten kotihoidon ajalta. Voidaan kysyä, onko uudistus omiaan lisäämään tätä kuvaamaasi polarisaatiota eli sitä, että toinen tienaa, toinen hoitaa kodin, Forma sanoo.

– Tämä on tietenkin osin ristiriitaista ja johtuu siitä, että eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen on vain yksi eläkepolitiikan tavoite. Eläkeuudistuksessa lisättiin kannustimia molempiin suuntiin: palkitaan työssä jatkamisesta, mutta toisaalta annetaan eläketurvaa myös työmarkkinoiden ulkopuolella oleville. Lisäksi eläkkeelle siirtymisaika on itse päätettävissä, joten joustomahdollisuuksia ainakin on, hän jatkaa.

*Teksti: Kati Kalliomäki
Kuvat: Juha Rahkonen*

– Enemmän joustavia valinnanmahdollisuuksia, henkilökohtaisia opinteitä, asiakaslähtöistä ohjausta ja neuvontaa sekä työnantajien sitoutumista, toteaa projektipäällikkö Marja Pakaste Noste-ohjelman lähtävöistä.

Noste

N-OHJELMA
KANNUSTAA
TUTKINTOIHIN

Osaava jaksaa paremmin

Tekstit: Pirkko Jyväkorpi

Kuva: Tuulikki Holopainen

Kun Noste-ohjelma parisen vuotta sitten käynnistyi, niin projektipäällikkö Marja Pakaste Etelä-Suomen lääninhallituksessa esitti ääneen kysymyksen: Mistä oppilaat? Projekti on ehtinyt jo puoleen väliin ja kysymys on vaihtunut: Riittävätkö rahat? Vähän koulutusta saaneet työssä käyvät aikuiset ovat löytäneet Noste-ohjelman mahdollisuudet.

www.noste-ohjelma.fi
Nostetta osaamiseen
ja työelämään

Noste on pääosin työssä käyvien aikuisten osaamisen kohottamiseksi tarkoitettu ohjelma. Se kohdistuu vähiten koulutusta saaneeseen aikuisväestöön. Jo yli 7000 henkilöä on aloittanut Noste-koulutuksen!

Opetusministeriö on yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen ja työministeriön kanssa käynnistänyt vuosille 2003–2007 ajoittuvan aikuisten koulutustason kohottamisohjelman, jonka ta-

voitteena on parantaa kohderyhmän työelämässä pysymistä ja urakehitystä. Ohjelmalla pyritään myös vaikuttamaan työllisyyteen ja lieventämään suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen aiheuttamaa työvoimavajasta.

Noste-ohjelman koulutus on tarkoitettu pääasiassa 30–59-vuotiaille työssä käyville aikuisille, joilla on paljon työssä karttunutta ammattitaitoa, mutta joilta puuttuu perus- tai kansakou-

lun jälkeinen koulutus tai todistus. Aikoinaan oli kiire työelämään ja koulut jäivät käymättä. Ammatillinen tutkinto olisi kuitenkin hyvä olla tulevaisuuden kannalta.

Noste-ohjelmassa tuetaan myös 25–59-vuotiaiden henkilöiden peruskoulun loppuun suorittamista.

– Saamme tämän lisäksi varoja myös opettajien kouluttamiseen ja seurantatutkimukseen, Marja Pakaste kertoo.

Mahdollisuudet toteuttamiseen

Noste-ohjelmaa voi luonnehtia mahdollisuuksien ohjelmaksi. Opiskelijallehan – samoin kuin työnantajallekin – koulutus on maksuton. Mikäli opiskelu tapahtuu työaikana, niin työnantajan korvattavaksi voi jäädä kustannuksia menetetyistä työajasta. Koulutuksen järjestely tehdään kunkin työpaikan ja työntekijän mahdollisuudet huomioon ottaen. Opiskelun onnistuminen edellyttää useimmiten sekä työajan ja työpaikan joustoa että työntekijän oman ajan käyttöä. Noste-ohjelma maksaa oppilaitoksille koulutuksen järjestämisestä.

Nosteen kautta ja sen avulla opiskelijan on mahdollista hankkia ammatillinen tutkinto, osatutkinto tai vaikkapa tietokoneen ajokortti. Opiskelija voi saada tukea opintojen suunnitteluun ja läpiviemiseen. Peruskoulun tai lukion keskenjääneet opinnot on mahdollista suorittaa niin ikään ohjelman avustuksella.

Noste on kehittänyt aikuiskoulutukseen uusia mallejakin. Hakeva-toiminta ja jalkautuminen yrityksiin ovat onnistuneita tapoja opiskelijoiden löytämiseksi ja motivoimiseksi.

Oppilaitoksia verkostoiva ja kehittävä hanke

Projektipäällikkö Marja Pakaste kertoo, että ohjelma tekee yhteistyötä työmarkkinaosapuolten kanssa ja oppilaitosten kanssa eri puolilla maamme. Maan eri osissa on yhteensä 66 hanketta.

Hankkeissa ovat mukana yhteistyössä ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset ja ammatilliset oppilaitokset, kansanopistoja, kansalais- ja työväenopistoja ja aikuislukioita yhteistyöverkostoineen.

– Noste-ohjelman koulutuksissa pyritään selvittämään aikuisen lähtötilanne ja antamaan tarvittava tuki. Useat aikuiset, joiden elämässä opiskelu ei ole ollut keskeisenä elämän sisältönä, tarvitsevat alussa tukea. Omat siivet alkavat kantaa tuen ja ensimmäisten onnistumisten jälkeen myös opiskelussa, projektipäällikkö Marja Pakaste kertoo. Hänen mielestään Noste-kohderyhmään kuuluvien aikuisten vahvuuksia ovat vahva työelämän kokemus ja hyvä opiskelumotivaatio.

– Tälle perustalle on hyvä rakentaa uuden oppimista tai saada virallinen tunnustus osaamisestaan näyttökokeiden avulla.

Projektin painopistealueina tänä vuonna ovat oppisopimuskoulutuksen aktiivisempi käyttöön otto, yhteistyömuotojen kehittäminen työmarkkinaosapuolten kanssa ja yritys yhteistyön edelleen kehittäminen.

– Motivoimme entistä enemmän työnantajia mukaan ja yritämme saada nykyistä enemmän miehiä opinteille. Yrityksiin jalkautuminen on toimintatapa, jota pitää edelleen kehittää työtapana. Yritysten tulisi entistä laajemmin oivaltaa aikuiskoulutusta järjestävien oppilaitosten mahdollisuudet tukea yritysten osaamista ja kehittämistä.

Opetusministeriön hallinnoima Noste-ohjelma alkoi vuonna 2003 ja jatkuu vuoteen 2007. Ohjelma on suunnattu pääosin työssäkäyville henkilöille, jotka ovat 30 – 59-vuotiaita ja joitten koulutus pohja on alhainen, enintään kansa- tai peruskoulu. Mikäli peruskoulu on jäänyt kesken, voidaan tukea suunnata jo 25 vuotta täyttäneille.

– Ohjelman kohderyhmään kuuluvia on noin 350 000 henkilöä. Tavoitteenamme oli viime vuonna saada koulutukseen 7400 henkilöä. Tämän vuoden tavoite on 8000 opiskelijaa. Kahden ensimmäisen vuoden tavoitteisiin emme yltäneet, mutta opiskelijamäärät ovat vuosittain kohonneet. Tähän mennessä koulutuksen on aloittanut yli 7 000 henkilöä, projektipäällikkö kertoo.

Opiskelijoista suurin osa on naisia. Yli 40-vuotiaita nosteopiskelijoita on kolme neljäsosaa ja yli 50-vuotiaita neljäsosa.

Noste-ohjelman rahoitus on ollut taattu, sillä ohjelman tavoitteet ovat tärkeät. Aloitusvuonna rahaa oli käytössä 12 miljoonaa euroa. Vuonna 2004 määrä oli noussut jo 19,5 miljoonaan euroon. Tänä vuonna budjettisumma on 26 miljoonaa euroa.

Aikuiskoulutus ja elinikäinen oppiminen ovat keskeinen osa koulutus- ja sivistyspolitiikkaa mutta myös työllisyyspolitiikkaa. Hallitusohjelman mukaan aikuiskoulutusta kehitetään parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten (OPM 3:2000) pohjalta. Aikuiskoulutuspolitiikalla edistetään pyrkimyksiä työllisyysasteen nostamiseen ja ikärakenteen muutoksen hallintaan, luodaan kilpailukyvyyn aineksia sekä vahvistetaan yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa. Noste-ohjelman käynnistäminen oli parlamentaarisen työryhmän keskeisiä ehdotuksia.

Sisältyvätkö seniorit piilo-opetussuunnitelmaan?

Työeläkeuudistus luo haasteista myös aikuis-koulutukselle. Haluaako työikäinen väestö jatkaa työssä vai hakeudutaanko eläkkeelle ja muun toiminnan piiriin heti, kun se on mahdollista? Opetusministeriön Aikuiskoulutusyksikön johtaja Marita Savola sanoo, että keskeinen edellytys on osaaminen silloin, kun ihmiset pohtivat työssä jatkamista tai eläkkeelle lähtemistä.

– Voiko työssä tuntea itsensä vahvaksi ja osavaksi?

Lähivuodet ovat haastavia työelämän nopean muutoksen ja ikärakenteen kehityksen takia. Marita Savolan mukaan aikanaan vaille amma-

tillista koulutusta jääneen aikuisväestön osaamistasoon on kiireellisesti panostettava. Yhtenä apuvälineenä on viisivuotinen Noste-ohjelma. Työikäisestä väestöstä lähes puoli miljoonaa on vielä vaille ammatillista pohjakoulutusta. Viisivuotinen Noste-ohjelma on räätälöity puutteellisen pohjakoulutuksen omaavan keski-ikäisen aikuisväestön osaamistason kohottamiseksi.

– Osaamista parantamalla tuemme pyrkimyksiä työllisyysasteen ja eläkkeellejäämisiän nostamiseen, tähdentää johtaja Marita Savola. Hänen mukaansa on satsattava myös korkeatasoisemman peruskoulutuksen omaavan aikuisväestön

lisä- ja täydennyskoulutukseen.

– Pyrittäessä nykyistä pidempiin työuriin, on luotava hyvät edellytykset ammatillisten tai korkeakoulututkintojen antaman koulutus pääoman jatkuvaan huoltoon ja uusintamiseen.

Koulutuksessa on vaihtoehtoja

Suomessa on tarjolla aikuiskoulutusta kaikilla koulutustasoilla. Aikuisväestön osaamisen parantamiseen on opetusministeriön budjetissa tänä vuonna käytettävissä noin 780 miljoonaa euroa. Tätä täydentää työhallinnon järjestämä

Kuva: Tuulikki Holopainen

Nosteella suntuiksi

Salolainen Heikki Helokangas (51) opiskelee uutta ammattia Noste-ohjelman avulla.
– Halusin oppia uutta ja sydäntäni lähellä olevaa ammattia.

Heikki Helokangas opiskelee suntuiksi. Hän korostaa, että koulutus vaatii paljon omaehtoista työtä.

– On omaksuttava kaikki kirkkovuoden eri ajankohtiin liittyvät tapahtumat. On hallittava jumalanpalveluskäytännöt, kirkolliset toimitukset ja seurakunnalliset tilaisuudet. Näitten lisäksi huolta on pidettävä seurakunnan kiinteistöistä ja viheralueista, hautausmaista. Myös ruokapalvelu, puhtaanapito ja siisteys kuuluvat toimenkuvaan.

Heikki Helokangas kertoo opiskelustaan, että tutkinto perustuu kahteen pakolliseen ja yhteen valinnaiseen näyttöön. Näytöt on suoritettava muulla kuin omassa seurakunnassa. Ensimmäisen näyttökokeen Heikki suoritti maaliskuussa Halikon seurakunnassa.

Työelämästä ja kehittymistarpeista johdettu tutkinto antaa sekä toiminnallisen että tiedollisen varmuuden. Heikin lisäksi Turun Kristillisen Opiston kursseilla on 15 muuta tutkintoon tähtäävää opiskelijaa. Heidän joukossaan on jo suntuion töitä tekeviä henkilöitä ja myös muissa seurakunnan tehtävissä toimivia ihmisiä, jotka haluavat suorittaa ammattitutkinnon.

– Olen toiminut seurakunnan ja sosiaalitoimen vapaaehtoistyöntekijänä. Kun löysin Noste-ohjelman koulutuksen tiesin, että on uuden oppimisen aika. Suntuiksi valmistuttuani toivon saavani vakituista työtä jossakin päin Suomea. Toivon – terveyden niin salliessa – toimia virassa eläköitymiseen saakka siis yli 65-vuotiaaksi.

Elämä on suuri opettaja

– Olen toiminut lähes koko elämäni liike-elämän palveluksessa myyjänä, edustajana ja itsenäisenä yrittäjänä. Perusoppinani on kansakoulu ja kansalaiskoulu ja niitten päälle olen käynyt lukuisia erilaisia myyntityyli ja strategiakoulutuksia. Käytäntö ja elämä ovat myös minua kouluttaneet.

Heikki Helokangas on kokenut myös työttömyyden. Omien sanojensa mukaan hän on ollut kahdeksivuotta työelämän ulkopuolella. Saman verran aikaa on kulunut avioerosta. Heikki asui erohetkellä 12-vuotiaan poikansa kanssa kahdeksan vuoden ajan yhdessä. Nytemmin poika on muuttanut Helsinkiin opiskelemaan. ■

työvoimapolitiittinen koulutus ja sen rahoitus. Työikäisestä aikuisväestöstä noin 54 prosenttia osallistuu vuosittain erityyppiseen aikuiskoulutukseen. Hallituksen tavoitteena on nostaa tämä osuus 60 prosenttiin vuoteen 2008 mennessä.

Senioreita on osattava arvostaa

Johtaja Marita Savola kohdistaa sanansa työnantajiin.

– Kun pohditaan henkilöstön osaamista ja kehittämistä, kannattaa muistaa +50-vuotiaatkin ja satsata myös seniorityövoiman osaamiseen ja motivointiin. Henkilökoulutusta ja uusia työtehtäviä koskevia ratkaisuja tehtäessä seniorityövoima liian usein unohtetaan. Voidaan ajatella, että senioreja ei kannata kouluttaa eikä heille kannata tarjota uusia haasteita. Yli viisikymppisillä on kuitenkin vahva ammattitaito ja kokemuksen tuomaa viisautta - myös he haluavat kehittää itseään uutta oppimalla.

– Jos halutaan, että joustava eläkeikä toimii ja joustaa myös 68:aan päin, on seniorityövoimaa osattava arvostaa ja heidän osaamistaan käyttäen ja kehittämällä. Heille pitää rohkeasti tarjota uusia haasteita ja motivoida haasteitten ottamiseen. Yli 50-vuotiaiden pitää puolestaan miettiä työtä ja työyhteisöä avarakatseisesti ja ennakkoluulottomasti. Nuoria virkamiehiä ei pidä ajatella itsensä apulaisiksi vaan tasavertaisiksi kumppaneiksi, joiden osaaminen tuo työtehtävien hoitoon ja työyhteisöön lisäarvoa.

Marita Savola on vakuuttunut siitä, että työyhteisöt, joissa on monipuolinen ikärakenne, pärjäävät parhaiten nopeitten muutosten ja tulostavoitteiden tilanteissa.

– En usko, että virtaviivaistettu ja saneerattu työyhteisö on tuottavuudenkaan kannalta paras. ■

– Tasaveroinen suhtautuminen eri-ikäiseen henkilöstöön kehittää työyhteisön ilmapiiriä ja lisää työn tuottavuutta, vakuuttaa johtaja Marita Savola opetusministeriöstä.

Kuva: Sami Kipio

Heikki Helokangas on jo osaava suntuio. Hänen mielestään työnsaantimahdollisuudet ovat hyvät, sillä "kysyntää on ollut jo".

– Me puhumme hyvinvoinnista, mutta emme tiedä, mistä se syntyy, kiteyttää Ilkka Tuomi.

Hyvinvointivaltio voi olla hyvä tuote Kulttuuri on teknologiaa vahvempi vaikuttaja

Pohjoismainen hyvinvointimalli on kiinnostava, koska siinä yhdistyvät sosiaalisuuden, yksilöllisyyden ja kehityksen ulottuvuudet. Tutkija Ilkka Tuomen näemyksen mukaan pohjoismainen malli on tulossa kiinnostavammaksi erityisesti kehittyvissä Aasian maissa. Hyvinvointivaltion malli kävisi brändistä – merkkituotteesta, ellei globalisoituminen vaikuttaisi asioiden kulkuun.

Kun olemme globaalissa maailmassa, niin kulttuuriset arvot ja kysymykset eivät ole itsestään selviä, tutkija Ilkka Tuomi toteaa. Hyvinvointimallin ongelmana on, että sen ytimessä on pohjoismaisen kulttuurin itsestäänselvyksiä, joita ei osata edes kyseenalaistaa. Tällainen asia on esimerkiksi työ ja työn tekeminen. Jossakin toisessa kulttuurissa työtä ei itsessään pidetä tavoittelemisen arvoisena asiana. Konfutselaisessa kulttuurissa valtio ja sen virkamiehet ovat täysin eri asemassa kuin meillä. Katolisissa maissa perheen ja yhteiskunnan suhde on rakennettu vahvan perheyhteisyyden varaan.

– Kun me menemme globaaliin maailmaan, niin meidän pitäisi luoda sellainen hyvinvoinnin malli, joka toimii maapalloistuneessa maailmassa. Jos haluamme rakentaa hyvinvointibrändin, sen pitäisi suomalaisten lisäksi olla muittenkin mielestä tekemisen arvoinen asia. Brändin pitäisi olla hieno juttu niin kiinalaisten kuin intialaistenkin mielestä!

Tutkija Ilkka Tuomen mielestä pohjoismaista hyvinvointimallia on esimerkiksi Aasiasta käsin 1980-luvusta lähtien katsottu eräänlaisen toivon lähteenä – sellaisena asiana, joka voisi toimia vaikkapa Aasian maissa. Pohjoismaista mallia ei kuitenkaan ole eritelty riittävän tarkasti.

– Käsitteellisellä tasolla puuttuu kuitenkin linkki kehityksen ja hyvinvoinnin välillä. Me puhumme hyvinvoinnista, mutta hyvinvointivaltion mallissa ei näy mitään selvää nykymaailmaan sopivaa ajatusta siitä, mitä hyvinvointi on ja miten se syntyy.

Tutkija Tuomen mielestä on syytä ymmärtää, että on olemassa ainakin kolme erilaista hyvin-

voinnin perustaa: materiaallinen, yksilöllinen ja yhteisöllinen.

– Kulttuuri ja yhteisöllisyys läpäisevät kaikki nämä tasot. Ihmisellä ei ole raakoja materiaalisia tarpeita, joita se pystyisi hahmottamaan ilman kulttuurisia ulottuvuuksia. Jos ajattelemme, että vaikkapa ruoka olisi tällainen, niin ihmisethän mieltävät ruuaksi aivan erilaisia asioista eri maissa. Ihmiset näkevät myös vapaaehtoisesti nälkää: Paasto voi olla elämän mielekkyyden ja hyvinvoinnin kannalta aivan keskeinen asia.

Globaalissa maailmassa erilaiset sosiaaliset käytännöt ja kulttuurin erilaiset arvojärjestelmät törmäävät toisiinsa. Haasteena Ilkka Tuomen mukaan on se, että voitaisiin rakentaa monikulttuurisissa ympäristöissä toimivia hyvinvoinnin malleja. Mallien tulisi pystyä hallitsemaan eri arvojärjestelmien välisiä törmäyksiä.

Läpinäkyvä maailmamme

Globalisaation nykyinen vaihe on alkanut 1980-luvulla. Informaatio, tieto ja kommunikaatio ovat globalisoituneet. Ihmisten vuorovaikutus on globaalia.

– Ennen liikkuvat tavarat imperiumin ytimeen, nyt informaatio ja tieto kulkevat maiden yli. Ihmisten maailmantulkinnat ja merkitykset riippuvat historiallisista ja kulttuurisista arvojärjestelmistä. Tulkitsemme maailmalla liikkuvan tiedon omista arvoistamme käsin. Yhteistyötä ja tiedon koordinoitua tarvitaan, mutta se on vaikeaa siksi, että ihmisten maailmantulkinnat aina perustuvat paikallisiin kokemuksiin ja kulttuureihin.

Ilkka Tuomi kiteyttää, että globalisaation uusi muoto on talouden ja tuotannon verkottumi-

nen. Myös kommunikaatio ja media ovat globalisoituneet. Eri puolilta maailmaa saamamme tieto kulkee nopeasti ja vaikuttaa heti toimimiseemme.

– Maailma tulee läpinäkyväksi ja sitä kautta kulttuurien erot erottuvat selvemmin. Nykyisessä maailmassa joudumme jatkuvasti vaihtamaan kieltä ja merkitysjärjestelmää. Monikulttuurisissa verkostoissa myös tieto- ja kommunikaatiojärjestelmien pitäisi olla erilaisia!

Globalisaation tämän hetken vaihe on se, että maailma on oikeasti verkottumassa ja se on verkottumassa uusien teknologioiden kautta.

– Vasta nyt alkaa näkyä se, että tietoyhteiskunta on muuttumassa globaaliksi. Tietoyhteiskunta maapalloistuu. Silloin herää myös kysymys siitä, ovatko käsityksemme tiedosta oikeita.

Tutkija Ilkka Tuomen mielestä Pohjoismaissa tiedolla on vahva valistuksen tausta. Tieto on objektiivisen tarkkaan määriteltyä ja kriteerit oikeasta tiedosta ovat selvät.

– Meidän tulisi päästä valistuksen mallista pykälän verran pitemmälle – monikulttuuriseen malliin. Ymmärrys ja tieto nousevat kulttuurista.

Ilkka Tuomi työskenteli tutkijana Euroopan komission Yhteisen tutkimuskeskuksen (JRC) Sevillassa toimivassa instituutissa maaliskuuhun asti. Hän on juuri perustanut Suomeen tutkimuslaitoksen, joka keskittyy merkitysjärjestelmien ja niihin liittyvien uusien teknologioiden tutkimukseen. Hän osallistui talvella Helsingissä pidettyyn Hyvä Suomi 2020 -tilaisuuteen.

*Teksti: Pirkko Jyväkorpi
Kuva: Mauri Helenius*

Hyvä työpaikka ja ammattitaito pitävät ikääntyvän työssä

Työelämän uudistuspyrkimysten tavoitteena on ollut lisätä työhyvinvointia ja työssä viihtymistä. Työelämän hyvinvoinnin ja vetovoiman parantaminen on myös eläkejärjestelmälle hyvin tärkeää, koska työelämän laatuun liittyvät ongelmat voivat rajoittaa suurestikin eläkejärjestelmän tarjoamien kannustimien käyttöä.

Eläkeuudistuksen onnistuminen edellyttää, että hyvinvointi ja viihtyminen työssä vähintäänkin säilyvät, mutta mieluiten vielä paranevat entisestään. Kehittämällä työhyvinvointia edistetään samalla merkittävästi ikääntyvien halua ja mahdollisuuksia jatkaa työelämässä pidempään kuin muuten olisi asianlaita.

Selvityksessä tarkastellaan Työelämän kehitysohjelman, Kansallisen ikäohjelman ja Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelman kokonaisuutta työhyvinvoinnin ja ikääntyvien työssä pysymisen kannalta.

Analyysi kohdistui viiteen työhyvinvointitekijään, joita olivat työyhteisöjen toimintatavat, työolosuhteet ja työprosessi, ammattitaito ja osaaminen, työkyky ja jaksaminen ja ikääntyvien asema.

Johtamisella tärkeä rooli

Tulokset vahvistivat ensinnäkin käsitystä työyhteisöjen merkityksestä työhyvinvoinnin luomisessa. Työyhteisöjä on syytä kehittää hyvän yrityskulttuurin suuntaan. Kehittämisessä on tärkeää toisaalta toimipaikkojen johtamistapojen muuttaminen ja toisaalta työilmapiirin parantaminen.

Esimiehiltä edellytetään entistä enemmän viestintä- ja yhteistyövalmiutta, paineensietokykyä, ajankäytön hallintaa ja sopeutumiskykyä nopeisiin muutoksiin. Keskeistä on myös oivaltaa, että työyhteisössä on hyvin erilaisia ihmisiä, joiden erilaisuus olisi otettava entistä tarkemmin huomioon.

Erilaisuuden johtamisessa on huomattava valmentava johtamisote, yhteistyö, kommunikointi ja koko työyhteisön osallistuminen. Esimiehen roolin olisi muutettava käskytäjämästä ja valvojasta työnteon edellytysten turvaajaksi ja tiimin valmentajaksi.

Työilmapiirin parantaminen edellyttää vuorovaikutuksen, yhteistyön ja tiedon kulun parantamista. Yhteisöllisyyden lisääntyminen tarkoittaa edistymistä myös keskinäisessä avunannossa,

Työpaikan hyvä ilmapiiri, kannustava johtamisote, mahdollisuus oppia työpaikalla ja ikääntyvien työn arvostus muodostavat yhdessä hyvän lääkkeen ikääntyvän työstä pakoon. Tämä tulee selvästi esiin tuoreessa kansallisia kehitysohjelmia koskeneessa jatkoselvityksessä.

toisten henkilöiden kannustamisessa ja kunnioittamisessa, eli edistystä me-hengessä.

Samaan yhteyteen pitäisi kuulua myös parantunut valmius kohdata, hallita ja ratkaista ristiriitatilanteita.

Johtamiskulttuuri ja työilmapiiri kietoutuvat yhteen avoimen vuorovaikutuksen, tiedonkulun ja yhteistyön kanssa. Myös työmenetelmien parantaminen, esimerkiksi tiimityö, lisäsi tulosten mukaan merkittävästi työhyvinvointia. Nämä kaikki seikat ovat hyvän yrityskulttuurin tärkeitä tunnuksia.

Yrityskulttuurin parantaminen ja sen erillisten osatekijöiden, kuten erityisesti johtamisen kehittyminen, vaikuttavat merkittävästi myös ikääntyvien halukkuuteen pysytellä työelämässä entistä pidempään. Tulokset puhuvat sen puolesta, että työskulttuurin kehittämistä on syytä jatkaa ja voimistaa.

Ikääntyvien koulutusvajetta paikattava

Toinen keskeinen ja erittäin tärkeä havainto oli se, että ikääntyvien heikko koulutustaso ja heikko osallistuminen koulutukseen estävät tehokkaasti työssä jatkamista varsinkin, kun työelämän vaatimukset kasvavat jatkuvasti. Koulutustason vaje ei ole sinänsä uusi havainto, mutta ohjelmisissa sen merkitys tuli jälleen kerran terävästi esiin. Koulutusvajeen todettiin lisäksi uhkaavan yhä useampia ihmisiä jo verraten nuorella iällä.

Hyvin tärkeää on myös se, että ikääntyvien yleis- ja ammatillisessa koulutuksessa käytetään juuri heille sopivaa opetuksen tapaa, sillä muuten opetuksesta suuri osa menee hukkaan. Tällöin ohjelmisakin korostettu työssä, työpaikalla oppiminen on sitä tärkeämpää, suorastaan välttämätöntä, jos ikääntyviä halutaan todella pitää kiinni työelämässä.

Työpaikoilla koulutuksen tulisikin olla sen mukaisesti jatkuvaa ja systemaattista. Työpaikoista olisi tultava todella oppivia organisaatioita. Hankkeissa saatiin paljon hyviä esimerkkejä työpaikkakoulutuksessa käytettävistä menetelmistä.

Työkyvyn ylläpito ja kehittäminen on niin ikään välttämätön edellytys ikääntyvien työmarkkinoilla selviämässä. Ohjelmien analyysistä ilmeni kuitenkin, että perinteistä tyky-toimintaa tulee kehittää laaja-alaiseksi työhyvinvoinnin tukemiseksi työpaikkojen sisällä. Sen piiriin olisi syytä ottaa entistä enemmän myös koulutus ja

osaaminen, motivaatio- ja asennetekijät, sekä työyhteisöjen kehittäminen.

Työyhteisöjen kehittämiseen tulisi sisältyä hyvinvointitekijöiden, esimerkiksi avoimuuden, johtamispolitiikan ja ilmapiirin parannuksia. Ikääntyvien sairastavuuden yleisyys liittyy usein työn henkiseen rasittavuuteen, joten siihen pitäisi kiinnittää lisää huomiota. Tämä on tärkeää myös siksi, että työkyky- ja jaksamisoongelmat voivat yleistyä, jos ikääntyneet jatkavat heikentyneestä terveydentilasta huolimatta entistä pidempään työelämässä.

Asennemuutosta ikääntyneisiin tarvitaan yhä

Ikääntyvien asemaan liittyvää asennemuokkautusta on saatujen tulosten valossa syytä jatkaa. Työyhteisöissä näyttää olevan edelleen kielteisiä ikäasenteita, vaikka niihin onkin kiinnitetty jatkuvasti huomiota. Esimerkiksi ikäjohtaminen on ollut ainakin toistaiseksi vähäistä.

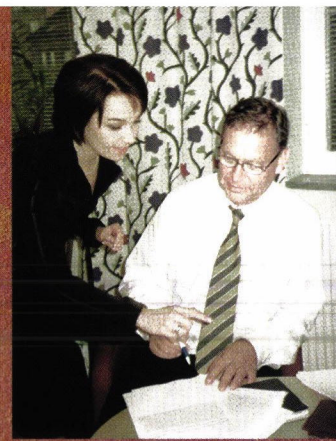
Ikääntyvien työkyvystä ja työssä pysymisestä saatuja hyviä esimerkkejä onkin syytä levittää erityisesti yritysten johdon ja esimiesten tietoon. Työpaikkojen työterveyshuollossa on ikääntyvien sairauksiin ja psyykkiseen jaksamiseen kiinnitettävä kasvavaa huomiota.

Eläkeuudistus vaikuttaa osaltaan ikääntyvien asemaan ja etuuksiin. Uudistuksen vaikutuksia onkin tarpeen seurata heti uudistuksen voimaantulon alkuvuosista lähtien. Keskeistä on esimerkiksi eläkeasenteiden ja todellisen eläkkeelle siirtymisiän kehityksen seuranta ja arviointi. ■

*Simo Forss
Tutkija*

Lähde: Simo Forss(2004): Kansalliset kehitysohjelmat, työhyvinvointi ja ikääntyvien työssä pysyminen. Eläketurvakeskusten monisteita 52.

Tutkijalääkäri Miia Kivipellon ja professori Bengt Winbladin tavoitteena on kehittää dementian etenemistä hidastava lääke.

Dementiasta

kärsivien joukko kasvaa
Elintavoilla voi torjua
riskitekijöitä

- Jos haluaa torjua dementian riskiä, kannattaa jo keski-iässä pitää kunto-remontti. Elintapamme kun vaikuttavat merkittävästi aivojemme vointiin. Kohonnut kolesteroli, korkea verenpaine, diabetes ja ylipaino ovat myös dementian riskitekijöitä, varoittaa tutkijalääkäri Miia Kivipelto.

Dementiatutkimuksen uranuurtaja, professori **Bengt Winblad** värväsi kolmisen vuotta sitten Kuopion yliopiston lahjakkaan nuoren tutkijan Karoliiniseen instituuttiin Tukholmaan. Alan kliininen tutkimus on Pohjoismaissa huippuluokkaa. Kuopio, Tukholma, Göteborg ja Kööpenhamina ovat verkottuneet virtuaalisesti tutkimuskeskukseksi. Nappia painamalla saa nähtäville laajoja potilasaineistoja ja näin Pohjoismaat voivat osallistua suuriin kansainvälisiin tutkimushankkeisiin.

– Dementia on oireyhtymä, johon voi johtaa monta erillistä tautia. Määritelmän mukaan se ilmenee vakavana muisti- ja muuna kognitiivisena häiriönä, esimerkiksi lukemisessa, hahmottamisessa tai kielellisessä ilmaisussa vaikeuttaen päivittäistä työtä tai sosiaalisia suhteita. Alzheimerin tauti on yleisin dementian syy, ehkä noin 60-70 tapauksista johtuu siitä, Kivipelto selittää.

Suuri haaste

Suomessa dementiasta kärsii yli 110 000 ihmistä. Uusia tapauksia todetaan 11 000 vuosittain. Dementian yleistyminen on luonnollinen seuraus väestön ikääntymisestä. Toisaalta tauti pystytään diagnosoimaan tarkemmin kuin vielä pari vuotta sitten. Keskivaikean ja vaikean dementian kustannukset ovat yhteiskunnalle jo lähes pari miljardia euroa vuodessa. Vastaisuudessa kaiketi enemmän, sillä dementiatapausten määrä kasvaa huimaa vauhtia.

– Viidenkymmenen vuoden päästä sairastuneita on neljä kertaa nykyistä enemmän. Jos taudin puhkeamista voitaisiin lykätä viidellä vuodella, määrä puolittuisi.

Dementian riskitekijät voi havaita jo keski-ikäisellä. Onkin tärkeää tunnistaa alkuoireet – esimerkiksi erottaa tavallinen hajamielisyys tautia ennakoivista vakavista muistihäiriöistä. Aivoissa tapahtuneet muutokset voidaan havaita aivokuvauksella.

2000-luvulla dementiatutkimuksessa on harpattu suuri askel eteenpäin. Ennen riskitekijöinä pidettiin vain korkeaa ikää ja perintötekijöitä. Viime vuosina riskeiksi on todettu monia elämäntapatekijöitä.

– Kuopion yliopiston kansainvälistä huomiota herättänyt Pohjois-Karjala –tutkimus osoitti ehkä tärkeimmiksi riskitekijöiksi korkean verenpaineen ja korkean veren rasvapitoisuuden. Viisikymppisellä korkeat arvot lisäävät merkittävästi myöhemmin puhkeavan taudin riskiä. Siksi silloin kannattaa tehdä ”perushuolto” eli tarkastaa verenpaine ja kolesterolit ja sokeriarvot sekä kiinnittää huomiota elintapoihinsa. Toisin sanoen katsoa mitä syö ja miten paljon liikkuu, sillä kumpikin vaikuttaa verenpaine-, kolesterolit- ja sokeriarvoihin. Liian aikaisin dementian

ehkäisyä ei voi aloittaa, sillä muutos aivoissa tapahtuu vaihikka ja alkaa 20-30 vuotta ennen taudin oireiden ilmaantumista.

Kivipelto huomauttaa, että heidän tutkimuksensa mukaan veren yläpaine-arvo 160 ja kolesteroliarvo 6.5 lisää dementian riskin 2-3 -kertaiseksi suositusarvoihin verrattuna. Nyt suositusarvot ovat siirtyneet alaspäin ja jo veren yläpaine-arvosta 140 ja viiden ylittävistä kolesterolista pitäisi havahtua.

Noin kolmanneksella dementiapotilaista sairautta esiintyy suvussa, mutta syy ei ole pelkästään geneeissä, sillä perheenjäseniin kohdistuu samoja ympäristö- ja elintapatekijöitä. Kivipellon mukaan uudet tutkimukset korostavat ravinnon merkitystä. Jos syö paljon tuuhtamattomia kovia rasvoja, riski lisääntyy. Ruotsalaisessa tutkimuksessa seurattiin yli seitsemän tuhannen 50-vuotiaan miehen terveyttä 28 vuoden ajan. Se kertoi jo parin kilon ylipainon olevan riski, joka kasvaa lisäkilojen karttuessa. Liikalihavilla riski oli 2-3 -kertainen.

– Jos henkilöllä on kolme riskitekijää, liikalihavuus, kohonnut verenpaine ja kolesterolit, riski kasvaa kuusinkertaiseksi. Fyysinen aktiivisuus keski-ikäillä voi olla suojaava tekijä: vähintään kaksi kertaa viikossa liikuntaa harrastavilla on selvästi pienempi dementiariski kuin sohvaperunoilla. Myös aivojen harjoittaminen ja käyttö kasvattaa niiden reservikapasiteettia. Silloin jos sairastuu, taudin oireiden ilmaantuminen kestää kauemmin, sillä aivoissa on mistä ottaa.

Dementiatutkimus on kymmenkertaistunut

Professori Winblad on optimisti, sillä dementian hoitotilanne on nyt paljon valoisampi kuin vuosikymmen sitten.

– Yhä useampi lääkäri kiinnostuu dementian hoidosta ja tutkimuksen määrää on kymmenkertaistunut. Lääketehtaat satsaavat siihen ja hoitohenkilökunnan jatkokoulutukseen. Kymmenen vuotta dementiaan ei ollut yhtään lääkettä, nyt niitä on jo neljä. Niillä voidaan helpottaa oireita ja jarruttaa taudin etenemistä noin vuodella. Mutta niiden teho on rajoitettua, riippuvaista taudin laadusta ja se voi vaihdella. Kehitteillä on myös toisen tyyppinen lääke, jonka positiivinen vaikutus olisi nykyistä pidempi.

Kivipellon ja Winbladin tavoitteena on kehittää taudin etenemistä hidastava, aivojen hermosolujen kuolemista estävä lääke. Kumpikaan ei silti usko, että mikään lääke pystyy korvaamaan aivoissa jo tapahtuneita vaurioita ja palauttamaan sairastunutta taudin alkamista edeltäneeseen tilaan.

Kivipelto huomauttaa, että dementia ja Alzheimer muistuttavat sydänsairauksia siinä, että myös niihin vaikuttavat ratkaisevasti elintapa-

tekijät. Lääkitystä tärkeämpänä Miia Kivipelto pitääkin ennaltaehkäisyä,

– Dementia on niin monimuotoinen sairaus, ettei siihen yksi lääke riitä. Kymmenen vuoden päästä meillä on varmasti jo parempi lääkevalikoima.

Tutkimus kiehtoo

Miia Kivipeltoa kiehtoivat aivot ja ihmisen muisti jo lääketieteen opintojen alussa Kuopiossa. Siksi hän valitsikin neurologian ja geriatrician ja osallistui yliopistonsa laajaan Pohjois-Karjala Projektiin liittyvään jatkotutkimukseen.

Tutkimustyö on imaisut Miian kokonaan. Haasteellinen ja mielenkiintoinen työ Winbladin tutkijaparina ja ”oikeana kätenä” merkitsee pitkiä työpäiviä. Kivipelto istuu usein työhuoneessaan tietokoneensa vieressä pikkutunneille asti.

Tukholmasta Miia Kivipelto jatkaa tiivistä yhteistyötä Kuopion kanssa. Suomen aineisto on kansainvälisestikin ainutlaatuinen: se on laaja pitkäaikainen tutkimus yli 20 vuoden ajalta. Perinteistä lääkärintyötäkään hän ei ole hylännyt. Hän työskentelee Huddingin sairaalan muistiklinikalla.

Kivipelto kuuluu myös arvovaltaiseen kansainväliseen, dementialääkkeitä kehittäväseen tutkijaryhmään. Sen kokoukset pyörittävät häntä ympäri maailmaa. Uusia lupaavia lääketutkimuksia johdetaan Yhdysvalloista ja Kanadasta.

Kivipelto osallistui maaliskuun alkupuolella Sorrentossa, Italiassa, järjestettyyn isoon Alzheimerin tauti/Parkinsonin tauti kongressiin, joka on yksi alan johtavia tieteellisiä foorumeja.

– Meidän suomalaiset löydökset elintapatekijöiden ja dementian välisestä yhteydestä olivat näkyvästi esillä ja saivat laajaa huomiota.

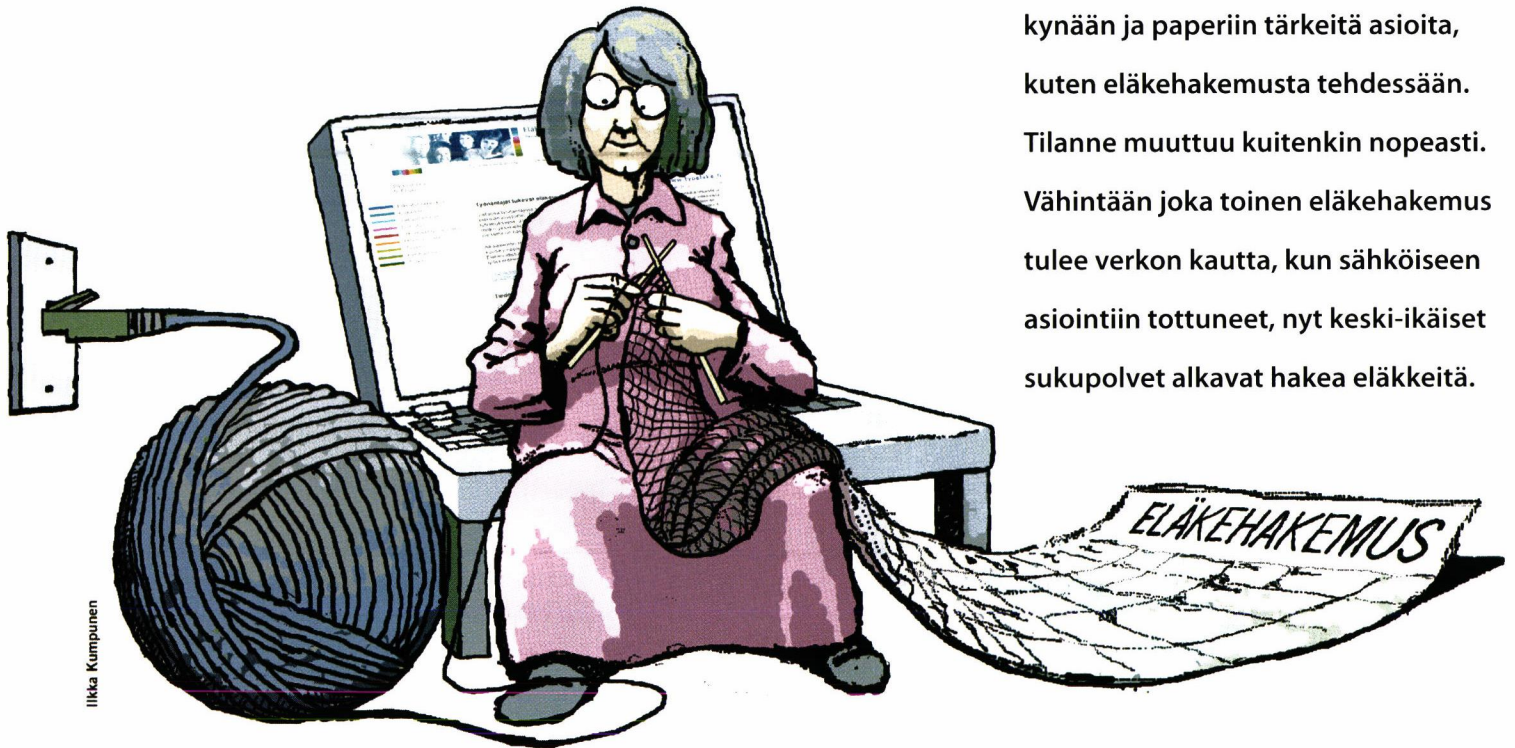
Muutoin kongressissa esitettiin paljon uutta perustutkimusta, joka selvittää Alzheimerin taudin syntymekanismia. Tautipatologian tunteminen on tärkeää muun muassa uusien ja entistä parempien lääkkeiden kehittelylle.

– Kehitteillä on myös uusi rokote Alzheimerin tautia vastaan. Aiempi rokote-kokeilu kariutui sivuvaikutuksiin, mutta nyt uusi yritys pohjautuu ns. passiiviseen immunisaatioon, eikä sen pitäisi aiheuttaa vastaavia sivuvaikutuksia kuin aiemmassa kokeilussa. Tutkimushenkilöiden rokotekokeilu voi mahdollisesti alkaa syksyn aikana, Miia Kivipelto arvioi.

Teksti ja valokuvat:

Terttu Levonen

Kuvitus: Ilkka Kumpunen

Ilkka Kumpunen

Sähköinen asiointi on tottumusky-symys. Varttuneista moni turvautuu kynään ja paperiin tärkeitä asioita, kuten eläkehakemusta tehdessään. Tilanne muuttuu kuitenkin nopeasti. Vähintään joka toinen eläkehakemus tulee verkon kautta, kun sähköiseen asiointiin tottuneet, nyt keski-ikäiset sukupolvet alkavat hakea eläkkeitä.

Joka toinen eläkehakemus VERKON KAUTTA?

Joka toinen eläkehakemus tehdään tulevina vuosina Internetin kautta, arvioidaan sähköisten eläkepalvelujen tarvetta selvittäneessä kyselyraportissa¹. Arvio perustuu kuitenkin aikaisempaan tutkimukseen.

Vuonna 1997 tehty case-tutkimus² osoitti, että lähes 80 prosenttia Internetin keski-ikäisistä päivittäiskäyttäjistä halusi tarkistaa eläketietonsa ja runsas 70 prosenttia tehdä eläkehakemuksensa netin kautta. Johtopäätös on, että tottuneet netinkäyttäjät ovat halukkaita käyttämään verkkoa kaikenlaisen asiointiin eikä eläkkeen hakeminen muodosta tästä poikkeusta.

Ensi vuonna vanhuuseläkehakemus liitetään työeläkejärjestelmän verkkopalveluihin. On oletettavaa, että alussa hakemuksia tulee verkkoteitse vähän ja syykin on ilmeinen. Vuonna 1943 tai myöhemmin syntyneistä alle puolet on tottuneita verkkokäyttäjää ja vielä harvemman tavoittaa tieto uudesta palvelumuodosta.

Varttuneissa ikäluokissa verkkovalmiudet paranevat nopeaa tahtia. 50-luvulla syntyneistä noin 80 prosenttia käyttää säännöllisesti Inter-

netia ja tottuu yhä enemmän kaikenlaiseen sähköiseen asiointiin. Heille eläkehakemus on yksi asiointi muiden joukossa.

Omat tiedot parasta verkkopalvelua

Omien työsuhtetietojen tarkistaminen on kaikkein halutuin verkkopalvelu vakuutetuille. Joka toinen haluaisi tarkistaa tietonsa seuraavan vuoden aikana. Tämä on osoitettu kahdessa kyselyssä, jotka Taloustutkimus Oy teki Työeläke.fi-toimikunnalle vuosina 2001 ja 2003. Kummasakin haastateltavana oli väestöllisesti edustava otos 20–64-vuotiaista suomalaisista Ahvenanmaa poislukien.

Oheinen taulukko näyttää, mitä verkkopalveluja vuonna 2003 keväällä vastanneet kansalaiset arvelivat tarvitsevansa vuoden sisällä. Aikarajoituksen tarkoitus oli ohjata ajattelua omakohtaiseen tarpeeseen.

Eläkehakemuksen osalta aikarajoitus kuitenkin pilasi koko kysymyksen, vastaajan olisi pitänyt ensin arvioida hakeeko eläkettä vuoden sisällä ja sitten tekisikö sen sähköisesti. Siksi eläke-

hakemuksen osalta taulukko ei anna relevanttia tietoa. Eläkehakemusta koskevassa kysymyksessä ei olisi saanut olla aikarajoitusta.

Eläkearvio on melkein yhtä haluttu verkkopalvelu kuin työsuhtetiedot, mutta henkilökohtainen neuvonta verkon kautta kiinnostaa vain joka kolmatta. Ehkäpä tottunut verkkokäyttäjää osaa selvittää itse asiat tutkimalla tietosivuja.

Yleisesti ottaen yleistieto kiinnostaa vähemmän kuin henkilökohtainen tieto. Ero ei ole kuitenkaan suuri.

Joka kolmas vastaaja arveli tarvitsevansa seuraavan vuoden aikana verkosta saatavia eläketietoja.

Ulkomaantyö kiinnostaa nuoria

Eläkeasiat kiinnostavat myös nuoria, ainakin osaa heistä. Vaikka tieto on vähäistä, tiedetään, että eläkejärjestelmä on olemassa ja että sinne maksetaan maksuja ja jotain alkaa karrtua.

Ulkomaantyö ja sen vaikutus eläkkeeseen kiinnostaa nuoria selvästi enemmän kuin muita ikäluokkia. Kaikkein eniten se kiinnostaa alle

30-vuotiaita, hyvin koulutettuja ja opiskelijoita. Nämä kielitaitoiset, työ- ja perhesidoksista vapaat nuoret ovat juuri niitä, jotka todennäköisimmin lähtevät työn perään ulkomaille.

Omat työsuhdetiedot kiinnostavat nuoria siinä missä vanhempiakin. Joka toinen nuori tai nuori aikuinen haluaa tarkistaa, ovatko työsuhdet kirjatut rekisteriin oikein. Eläkkeen euro määrän tietäminen houkuttelee huomattavasti harvempaa nuorta.

Verkossa oleva luento-, koulutus- ja oppimateriaali kiinnostaa sekin nuoria muita enemmän. Oletettavasti he tarvitsevat tällaisia tietoja esimerkiksi omassa opinnoissaan.

Pankkitunnukset kansallisesti merkittävin innovaatio

Pankkitunnusten käyttöönotto tunnistautumissa oli Työeläke.fi -palvelun kansallisesti, jopa kansainvälisesti merkittävin innovaatio. Tutkimuksella haluttiin tietoa siitä, miten kansalaiset tähän suhtautuvat periaateatasolla. Luottavatkko he työeläkejärjestelmän tietoturvaan eli siihen, ettei eläketietoja vuoda markkinaperiaatteella toimiville pankeille.

Osoittautui, että mielipiteet hajosivat tasaisesti puolesta ja vastaan. Joka neljäs piti pankkitunnusten käyttöä huonona ja yhtä moni hyvänä toimintatapana. Tutkimuksen teko aikaan Työeläke.fi oli ollut käytössä puolisen vuotta, joten suurin osa vastasi asiaan periaatekysymyksenä tuntematta palvelua.

Tarkempi analyysi osoitti kuitenkin, että suhtautuminen pankkitunnuksiin muistutti täysin suhtautumista muitakin teknisiä uutuuksia kohtaan. Näitä on selvitetty monesti aina runsas sata vuotta sitten telefonien yleistymisestä kännykkäboomin läpilyöntiin. Selvityksissä on osoitettu, että suomalaiset ovat hanakoita aloittamaan uusien laitteiden käyttöä ja että ensimmäiset kokeilijat ovat etelässä asuvia nuoria miehiä ja myöhäisimmät omaksujat pohjoisen asukkaita ja siellä miehet naisia useammin.

Entä todellisuus?

Mielipidetiedustelut antavat ihmisten käyttäytymisestä todellisuutta paremman kuvan. Ihmiset aikovat monia hyviä asioita, mutta eivät toteuta niitä. Siksi tarkkoihin prosenttilukuihin ei kannata pysähtyä vaan tarkastella asioiden suhteita ja pitää mielipiteitä enemmänkin käyttäytymisvalmiuksina.

Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin sanoa, että Internetiin tottuneilla kansalaisilla on hyvät valmiudet käyttää sähköisiä eläkepalveluja silloin, kun asia on heille ajankohtainen.

Käyttäytyminen seuraa valmiuksia. Vuonna 2004 Työeläke.fi ansiotyöluetteloiden tulostusten määrä kasvoi kolmanneksen edellisvuodesta. Samalla ETK:sta itse pyydettyjen ja postitse lähetettävien ansiotyöluetteloiden määrä laski tuntuvasti. Tämä on selvä näyttö itsepalvelulla saavutetuista kustannushyödyistä.

Työeläke.fi:n kautta tulleiden neuvontata-

pausten osuus ETK:n neuvontaosaston asiakkaista on laskenut. Tämä viittaa siihen, että vakuutetut ovat omatoimisesti selvittäneet asiansa.

Eläkeuudistuksen voimaantulon vaiheilla kävijämäärät (vierailut) Työeläke.fi -palvelussa nousivat 50 000 kuukaudessa. Kokonaisuudessa vuonna 2004 vierailut Työeläke.fi:ssä kasvoivat lähes 70 prosenttia.

Verkko tietolähteenä

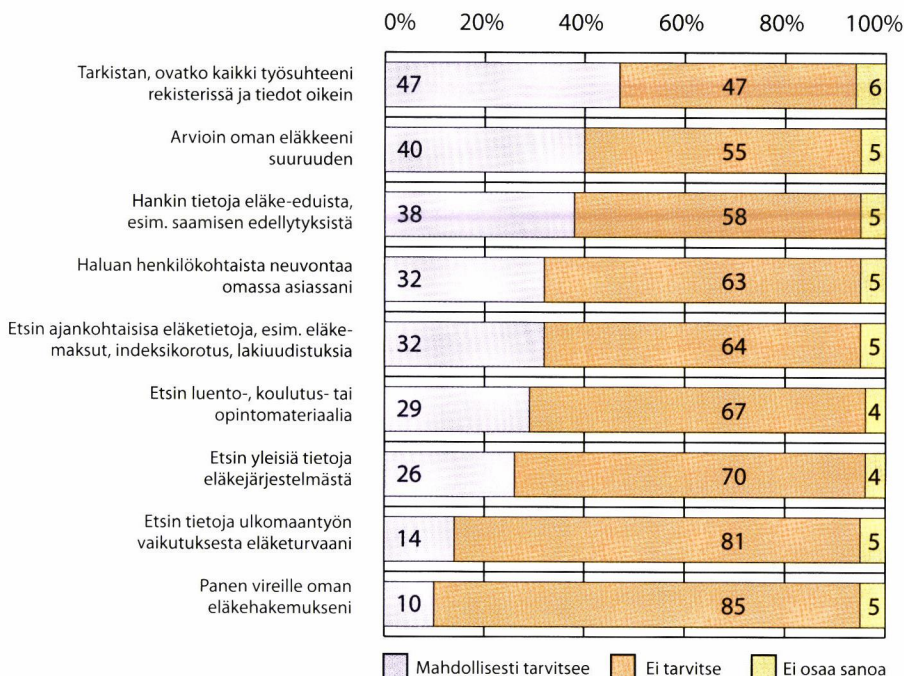
Työeläkevakuuttajat TELA ry on selvityttänyt kansalaisten eläketiedon saantikanavia viime syksynä sekä haastattelemalla koko väestöä edustavaa otosta³ että postikyselyinä, joka kohdennettiin 1940–1945 syntyneisiin yksityisen sektorin palkansaajiin⁴.

Haastattelututkimuksen mukaan joka kolmas vastaajista oli vierailut jonkin eläketietoa jakavan sivuilla. Työeläke.fi -palvelussa ilmoitettiin käyneensä viisi ja etk.fi -sivuilla seitsemän prosenttia vastaajista, mikä tarkoittaa noin 0,5 miljoonaa kansalaista. Tulosten mukaan etk.fi olisi työeläkejärjestelmän tunnetuin verkkosivusto. Todennäköisesti vastaajat sekoittavat sivustojen nimiä liikkeussaan linkkien avulla paikasta toiseen. Esimerkiksi Työeläke.fi -palveluun tullaan eniten etk.fi -sivuilta.

Postikyselyn varttuneista vastaajista samoin joka kolmas oli saanut Internetistä eläkeuudistusta koskevaa tietoa. Varttuneille perinteiset tiedotustavat ovat suosittumia kuin verkko, joka on keski-ikäisten ja nuorten tiedotusväline.

Pirkko Jääskeläinen
Kehityspäällikkö
Eläketurvakeskus

Vuoden sisällä tarvittavien sähköisten eläkepalvelujen kysyntä, %-lukuja vastaajista (20-64-vuotiaat, n=781).

Kuva: Tuulikki Holopainen

¹ Jääskeläinen (2000), Tiedolla ja taidolla kansalaisten tietoyhteiskuntaan, s 155.

² Jääskeläinen (2004), Eläkeasiat verkossa. Sähköisten eläkepalvelujen tarpeet vakuutettujen keskuudessa. Eläketurvakeskuksen katsauksia 7/2004

³ TNS Gallup Oy ja TELA Eläkevakuuttajat (2004), Kansalaisten näkemyksiä eläketiedottamisesta 2004

⁴ Pelkonen (2005), Joustava eläkeikä -jatkokutkimuksen taulukkoraportti - Muutoksia vanhimpien palkansaajien eläkeaikeissa ja eläketietoudessa. TELA.

Odotettavissa läheistä yhteistyötä

– On tärkeää, että tulevina aikoina valtion, kuntien ja yksityisen puolen työeläkejärjestelmät tekevät kiinteää ja kehittyvää yhteistyötä keskenään. Yhteistyötä vaativat tietojärjestelmät ja tietenkin myös itse eläkepolitiikka. Suomalainen työeläkejärjestelmä yhtenäistyy, toteaa toimitusjohtaja Markku Kauppinen Kuntien eläkevaikutuksesta (Keva).

Markku Kauppinen on johtanut Kuntien eläkevaikutusta huhtikuun alusta. Sitä ennen hän oli noin puolen vuoden ajan ”oppipoikana”.

– Minulle on vahvistunut se käsitys, mikä minulla alun alkaenkin oli: Kuntien eläkevaikutus on hyvässä kunnossa ja se on alansa huippuosajista koostuva nykyaikainen asiantuntijaorganisaatio.

Markku Kauppisen mielestä lähitulevaisuudessa ei tarvita suuria eläkeremontteja. On aika katsoa vuoden alun eläkeuudistuksen toimivuutta.

Kuntasektorilla on näkyvissä kovia muutoksia. Suuret ikäluokat ovat lähtökuopissa eläkkeelle. Palvelujen kysyntä kasvaa. Kuntien palveluille etsitään oman tuotannon lisäksi vaihtoehtoisia palvelutuotantomuotoja.

– Suurten ikäluokkien eläkkeellesiirtyminen vaikuttaa ainakin kahdella tavalla: Kuten kuntalaiset yleensäkin, myös kuntien palveluksessa oleva henkilöstö siirtyy eläkkeelle aikaisemmasta poiketen hyvin nopeassa tahdissa. Palveluiden tuottajista tulee suuri palveluiden käyttäjäryhmä. Palvelutarpeen kasvaessa tarvitaan uusia kuntatyöntekijöitä varsinkin terveys- ja hoivapalveluissa. Kykeneekö kuntatyö kilpailemaan kiristyvillä henkilöstömarkkinoilla, on suuri kysymys koko palvelujärjestelmän toimivuuden kannalta.

Yllättävä ikäluokka

Markku Kauppisen mielestä suuret ikäluokat ovat yllättäneet suomalaisen yhteiskunnan monta kertaa. Nopeasti lisääntynyt syntyvyys oli jo

sellaisenaan ”yllätys”. Seuraavat yllätykset liittyivät koulutuksen tarpeen kasvuun ja työmarkkinoille siirtymiseen. Näihin vaiheisiin ei tunnetusti yhteiskunta ollut kovin hyvin valmistunut. Nyt sama joukko yllättää taas lähtemällä eläkkeelle keskimäärin paljon ennen varsinaista vanhuuseläkeikää.

Näyttää myös siltä, että tämä suuri joukko myös elää hyväkuntoisena pitempään kuin aikaisemmin. Suurista ikäluokista tulee nopeasti varsinkin terveys- ja hoivapalveluiden suurin käyttäjäryhmä.

Aivan ensimmäistä vaihetta lukuun ottamatta demografia on aina ollut tiedossa, mutta jos-

takin syystä ikärakennetekijän vaikutuksiin on yleensä reagoitu vasta jälkikäteen. Kuntasektorin palvelukyvyyn näkökulmasta tulevan muutoksen ennakoiminen ja siihen valmistautuminen on ensiarvoisen tärkeää.

– Näen, että kuntien kumppanina Kevalla on tässä valmistautumisessa oma roolinsa.

Kuntien eläkevaikutuksessa on alkamassa historiansa yksi suurimmista projekteista. Ns. JATKA-projektin tavoitteena on kiinnittää kuntatyöntekijöiden huomiota siihen, että terveyteen, jaksamiseen ja työhyvinvointiin laajassa mielessä kannattaa panostaa. Terveenä jaksaminen on kunnan menestyksen ja kilpailukyvyyn kannalta

tärkeää ja se vaikuttaa jopa kuntatalouteen.

Työelämän laadullisia ja ihmisten terveyttä edistäviä toimia tarvitaan ehkä sittenkin enemmän kuin parempia eläkekattumia, joilla niilläkin toivottavasti on merkitystä pidempien työurien kannalta!

Valtioon ja yksityiseen sektoriin verrattuna kunnista jäädytään eläkkeelle vähän nuorempina. Kunnan työntekijä jää eläkkeelle keskimääräisessä 58,1 vuoden iässä. Eläkkeelle jäämisiään nostaminen noin kolmella vuodella on suuri haaste.

Kuntien päätösten vaikutukset on tunnistettava

Markku Kauppinen tähdentää, että Kuntien eläkevakuutus on riippuvainen maksutulosta. Mikäli kuntien työntekijöitten määrä vähenee esimerkiksi julkisten palvelujen yksityistämisen vuoksi merkittävästi, sillä on vaikutusta Kevan maksutuloon ja viime kädessä kuntatyöntekijöiden eläketurvaan.

– Mikäli eläkevakuutusmaksut nousevat, se kiristää kuntataloutta. Siksi seuraamme tarkkaan, mitä kunnissa tapahtuu. Meidän tehtä-

vänämme ei ole sanoa kunnille, mitä niitten pitäisi tehdä. Meidän intressimme on se, että kunnat tietävät päätöksensä tehdessään, mitä vaikutuksia ratkaisuihlla on eläkevastuun kautta kuntatalouteen ja kuntien palveluksessa olevien ihmisten eläkkeisiin.

Puskurirahastot ovat tarpeen

Kunnallinen eläkejärjestelmä eli vuoteen 1988 asti käytännössä ”kädestä suuhun”. Maksutuloa kertyi se määrä, mikä sillä hetkellä eläkemenoaikin kertyi. Lain muutoksen jälkeen kunnalliselle eläkejärjestelmälle avattiin mahdollisuus eläkevarojen rahastointiin. Rahasto on hyvin karttunut ja on nyt noin 16,4 miljardia euroa.

– Rahastoinnin avulla, niin uskomme, eläkevakuutusmaksutaso pystytään säilyttämään vakaana. Jos meillä ei olisi puskurirahastoa, niin kuntien palkkasumman riittäminen eläkkeiden maksuun olisi vain teoreettinen mahdollisuus – maksutason vakaana pitämisestä ei olisi puhuttakaan, Markku Kauppinen pohtii.

Kunnallisella eläkevakuutuksella on Kauppinen mielestä suuri yhteiskunnallinen vastuu,

kunnallisen eläketurvan varmistaminen.

– Sijoitustoiminnassa ei voida ajatella, että tehtäisiin hirveästi hyvää joistakin muista tarkeitusperistä lähtien ja otettaisiin suuria riskejä ihmisten eläkevaroilla. Lakikin edellyttää huolellista ja turvallista sijoittamista.

Markku Kauppinen kertoo, että Keva on sijoittanut ulkomaille tapahtuneen sijoitustoiminnan ohella tuntuvasti varoja sekä kotimaisille osake- että kiinteistösijoitusmarkkinoille.

– Turvallisen ja oikeaoppisen sijoitustoiminnan lähtökohtana on sijoitusten riittävä hajauttaminen.

Viime vuoden tilinpäätöksen mukaan Kevan kaikkien sijoitusten markkina-arvoinen tuotto oli ”kohtuullinen” 7,5 prosenttia. Osakesijoitusten markkina-arvoinen tuotto oli 9,2 prosenttia, korkosijoitusten 6,4 prosenttia, kiinteistösijoitusten 6,1 prosenttia ja ns. vaihtoehtoisten sijoitusten 5,4 prosenttia.

Sijoitusten arvo nousi viime vuoden loppuun mennessä yhteensä 15,7 miljardiin euroon.

Markku Kauppinen korostaa, että sijoitustoiminta ei ole Kuntien eläkevakuutukselle itseisarvo. Kevan päätehtävä on vastata kunnallisesta eläketurvasta. Kaikki muu, sijoitustoimintakin, on tätä päätehtävää tukevaa.

– Oma missiöni on se, että olemme tulevaisuudessakin kunta-alan eläketurvan osaajana huippuluokkaa ja kykenevä myös vaativassa muutostilanteessa turvaamaan suomalaisen kuntatyöntekijän eläkkeen. Olemme aktiivinen kumppani ja kehittäjä kunnille.

Kuntien eläkevakuutuksessa on työssä 385 henkilöä. Vakuutettuja on 475 000.

*Teksti: Pirkko Jyväkorpi
Kuva: Tuulikki Holopainen*

Mikä miehiään?

Markku Kauppinen (56) on toiminut Kuntien eläkevakuutuksen johtajana loka-kuusta 2004. Toimitusjohtajana hän aloitti 1.4.2005.

Hän on koulutukseltaan kasvatustieteen maisteri ja valmistunut Joensuun yliopistosta. Hän on toiminut kuntajohtajana 15 vuoden ajan ja muun muassa kansanedustajana ja poliittisena eritysavustajana neljän eri hallituksen aikana.

Ennen siirtymistään Kevan palkkalistoille hän toimi 12 vuotta eläkelaitoksen hallituksen varapuheenjohtajana.

Toimitusjohtaja Markku Kauppinen harrastaa liikuntaa, hiihtämistä ja kuntosalilla treenaamista. Tilaisuuden tullen hän kertoo pulahtavansa avantoon.

Ilkka Kumpunen

Maailmanpankki reivaa eläkepolitiikkaansa

Suomessa, kuten kaikissa OECD-maissa ja entisissä sosialistisissa maissa, työikäisen väestön osuus pienenee ja eläkeikäisen väestön määrä kasvaa. Kehitysmaiden näkymät ovat samanlaiset. Esimerkiksi Kiinassa väestön ikärakenne seuraa Suomen mallia, mutta parinkymmenen vuoden viipeellä. Tästä syystä eläkeuudistukset ovat esillä kaikkialla.

Maailmanpankki on eläkepolitiikan mahtitoimijoita maailmassa. Tämä johtuu siitä, että pankki on voinut takoa kohdemaiden eläkepolitiikkaa haluamaansa muottiin taloudellisen tuen tai sen menettämisen uhan voimalla. Se on osallistunut erityisesti kehitysmaiden ja entisten sosialististen maiden eläkeuudistuksiin.

OECD-maissa maailmanpankin vaikutus on ollut vähäisempi, mutta pankin markkinoima kolmen pilarin malli on ollut esillä myös kehittyneiden maiden eläketurvauudistuksia koskevassa keskustelussa.

Pankki on nyt tekemässä merkittävää uudelleenarviota siitä, miltä hyvä eläkejärjestelmä näyttää ja miten eläkeuudistuksia tulee tehdä. Sen johtavat asiantuntijat ovat julkaisseet raportin, jonka tarkoituksena on selkeyttää ja saattaa ajan tasalle maailmanpankin näkökulma eläkeuudistuksiin.

Raportti kuvaa pankin eläkepoliittisen ajattelun muutosta ja esittää periaatteet, joita se käyttää tarjotessaan taloudellista ja teknistä tukea eläkeuudistuksille. Uudelleenajattelun taustalla ovat kokemukset yli 80 maan eläkeuudistuksesta ja yli 60 maan uudistuksen taloudellisesta tukemisesta.

Paperilla hyvältä näyttävä, puhdasoppinen eläkejärjestelmä on saanut antaa sijaa laaja-alaisemmalle valmistelulle, jossa otetaan huomioon myös maan olot, perinteet ja olemassa olevat järjestelmät.

Pankki on tullut kuuluisaksi kolmen pilarin eläkejärjestelmän puolestapuhujana. Ensimmäisen pilarin muodostaa pakollinen, julkisesti hallinnoitu perusturvan tarjoava verorahoitteinen järjestelmä. Toinen pilari on pakollinen, yksityisesti hallinnoitu rahastoiva järjestelmä, ja kolmas pilari sisältää vapaaehtoisen eläkesäästämisen. Hyvässä eläkejärjestelmässä piti olla kaikki kolme pilaria.

Kolmen pilarin sijasta viiden pilarin malli

Uusi monipilarijärjestelmä muodostuu viidestä elementistä. "Nollapilari" on verorahoitteinen minimiturvan takaava sosiaalieläke. Sen merkitys on tärkeä erityisesti kehitysmaissa. Ensimmäinen pilari rahoitetaan vakuutusmaksuin ja eläke muodostuu tulojen mukaan. Toinen pi-

lari muodostuu pakollisesta eläkesäästämisestä. Kolmas pilari perustuu vapaaehtoiseen yksilön itsensä tai hänen työnantajansa ottamaan vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen. Neljäs pilari on perheen tai suvun muodostama rahallinen tai muu tuki, joka on merkittävä erityisesti kehitysmaiden vanhusten eläke- ja toimeentuloturvan kannalta.

Hyvässä vanhusten eläke- ja toimeentulojärjestelmässä on piirteitä näistä kaikista pilareista, mutta pankilla ei enää ole reseptiä elementtien oikeasta sekoitussuhteesta.

Olennaista maailmanpankin ajattelun muutoksessa on, että aiempi jäykkä ja opillisesti puhdas kolmen pilarin malli korvataan joustavam-

malla järjestelmällä, jossa maan taloudelliset, poliittiset, väestölliset ja sosiaaliset olot voidaan ottaa huomioon. Viimeisen runsaan kymmenen vuoden kokemus on osoittanut pankille, että ei ole yhtä tehokasta eläketurvan mallia.

Jos pankki aiemmin halusi tuoda kohtemaahan oman mallinsa ”ylhäältä” käsin, hylätä vanhan ja rakentaa kaiken alusta alkaen, niin nyt se myöntää, että tehokkaat uudistukset rakentuvat usein olemassa olevalle perustalle ja suhtautuu vakavasti siihen mahdollisuuteen, että paikallistekin voidaan saada aikaan omia ja toimivia innovaatioita.

Paitsi pankin omat kokemukset myös vuosia jatkunut keskustelu ja joskus jopa väittely mui-

den kansainvälisten organisaatioiden eläkeasiiantuntijoiden kanssa lienee vaikuttanut pankin kannan tarkistuksiin.

Kansainvälisen sosiaaliturvajärjestön ja kansainvälisen työjärjestön eläkeasiiantuntijat ovat pitkään käyneet kriittistä sananvaihtoa maailmanpankin kanssa. Samaa ja kovempaakin kritiikkiä on kuulunut kohtemaiden omien asiantuntijoiden riveistä. Nyt on mahdollista, että dialogi saa vähemmän kärjekkäitä ja rakentavampia sävyjä. Tähän viittasi se keskustelu, joka käytiin viime vuonna Pekingissä maailman sosiaaliturvajärjestön yleiskokouksessa, jossa maailmanpankin edustaja Robert Holzmann esitteli uutta ajattelua.

Maailmanpankin www-sivuilla viime kuussa julkaistussa raportissa todetaan, että sen havainnot, tulkinnat ja johtopäätökset ovat kirjoittajien eivätkä välttämättä edusta pankin virallista kantaa.

Laajapohjainen valmistelu antaa kuitenkin aiheen olettaa, että pankin asiantuntijat ovat uusien linjausten takana. Pankin uusi ajattelu toiminee vanhaa paremmin käytännössä, mutta toimiiko se sitten teoriassa eli ottaako pankki sen uudeksi oppijärjestelmäkseen, jää nähtäväksi. Pidetään peukkuja että näin käy.

Maailmanpankin ulkopuolinen eläkeviisaus on tiennyt jo kauan, että ei ole yhtä ja oikeaa eläkejärjestelmää, vaan maan olot, olemassa olevat rakenteet ja sosiaaliturvajärjestelmät tulee ottaa huomioon, kun uudistuksia tehdään.

Hannu Uusitalo

Eläketurvakeskuksen johtaja

Pilarijaon muutos

Ennen	Nyt
	0. Erilaiset köyhyyttä vähentävät järjestelyt
1. Pakollinen, julkisesti hallinnoitu, etuusperusteinen jakojärjestelmä	1. Kuten ennen
2. Pakollinen, yksityisesti hallinnoitu rahastoiva järjestelmä	2. Kuten ennen
3. Vapaaehtoinen eläkesäästäminen	3. Kuten ennen
	4. Laajempi sosiaalipoliittinen järjestelmä, epävirallinen tuki, terveyspalvelut jne.

Uusi pilarijako tarkemmin

Pilari	Kenelle	Keskeiset piirteet	Osanotto	Rahoitus
0	köyhät, epävirallinen talous	”sosiaalieläke”, sosiaalipuu	universaalinen/tarveharkinta	yleinen budjettirahoitus
1	virallinen talous	julkisesti hallinnoitu	pakollinen	maksut, ”puskuri-rahasto”
2	virallinen talous	ammattilliset tai yksilölliset eläkevakuutukset, täysin rahastoiva	pakollinen	maksut, rahastojen tuotto
3	virallinen ja epävirallinen talous	ammattilliset ja tai yksilölliset vakuutukset, täysin tai osittain rahastoiva	vapaaehtoinen	maksut, rahastojen tuotto
4	epävirallinen ja virallinen talous	epävirallisen (esim. perheen tuen) ja virallisen sosiaaliturvan (esim. terveyspalvelut) saatavuus	vapaaehtoinen	taloudelliset ja muut voimavarat

Kuva: Tuulikki Holopainen

RISTIKKO

Ratkaisu löytyy sivulta 31

		PORTSARILLE	VANHUUS-ELÄKE	T Y Ö	POHJANA YRITTÄJIEN ELÄKKEELLE	KARTASTO	
	SADOLLE				SE-PÄLTÄ		
				Charles Milland			
	idoli						
	TU-KI-KÖY-SI		CURTIS		toinen puoli		
				ITSEPUOLUSTUSTA			
	kerrostalossa					energisyys	
			ETK	USA:n osa		SIIS	-AIKA
	KAMU	kilpailua tai leikkiä		virvoke			
	puoleensa- vetävä			New York		ovea	
Liikanen			JALAT TIKKA-				
tapa vaikuttaa				KUTRI juoma		kan-sioita	
	SE-PÄLLÄ	RAPAKON TAKANA	vauvan päälle			peh-mustet-tuja	
			A. Wiiro Soinin- vaara		jäte		
YLI 65-VUOTI-AILLE TYÖSSÄ OLEVILLE JA YRITTÄJILLE		PALVELIVIA ROTA				vielä yhden kerran	
HOIDET-TAVANA			LANG MELIN		var-haisia	"soi-tanto"	
VAHTINUT SAKARI				ku-lautus			
ilmaista tahtonsa			liian pienet		Backman Seppälä		

www.sanaris.fi/Erkki Vuokila

Eläkkeitä jäänyt hakematta

Eläketurvakeskus muistuttaa, että vanhuuseläkettä on haettava. Ilman hakemista eläkerahat jäävät työeläkejärjestelmään. ETK:n rekistereiden mukaan esimerkiksi Ruotsissa asuvia, eläkkeeseen oikeutettuja, vuosina 1940 – 1942 syntyneitä, henkilöitä on parisen tuhatta. Nämä henkilöt eivät ole hakeneet vanhuuseläkettään Suomesta ehkä juuri siksi, että oikeus

Suomesta aikanaan ansaittuun vanhuuseläkkeeseen edellytti viime vuoden loppuun asti 65 vuoden ikää. Nyt ikäraja on alentunut 63 vuoteen. Kansaneläkkeessä vanhuuseläkkeen ikäraja on edelleen 65 vuotta.

Ruotsissa asuu tällä hetkellä noin 2000 63 – 65 -vuotiasta henkilöä, joilla on yksityiseltä tai julkiselta sektorilta päättyneestä työsuhteesta

karttunutta eläkettä. Osalla heistä on oikeus sekä yksityisen puolen että julkisen puolen työeläkkeeseen.

Ruotsissa asuvien Suomessa työskennelleiden henkilöitten eläkehakemuksen voi jättää lähimpään Försäkringskassaan. Vanhuuseläkettä ei myönnetä takautuvasti, vaan eläkehakemusta seuraavan kuukauden alusta.

Eläkeikä nousee – lisääntykö työnteko?

Tämän vuoden alusta yksityisalojen työeläkejärjestelmään voimaantulleet muutokset nostavat eläkeikää tuntuvasti. Silti uudistus saattaa lisätä kokonaistyöpanosta yllättävän vähän, arvioidaan ETLAn tuoreessa tutkimuksessa ”Yksityisalojen eläkeuudistuksen taloudelliset vaikutukset”.

Eläkkeiden karttumasäännöt ja indeksit muuttuivat kuluvan vuoden alussa. Pitempään työskentelemistä palkitaan korkeammalla eläkkeellä. Varhaiselle eläkkeelle on aiempaa vaikeampi päästä.

Uutta on myös elinaikakerroin, jota sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2010. Se alentaa tulevien eläkeläisten kuukausittaista eläkettä, jos keskimääräinen elinikä jatkaa kasvuaan. Rahastoinnin lisääminen ensin nostaa ja myöhemmin laskee työeläkemaksuja.

Tulosten mukaan eläkkeelle jäänti myöhentyy 1,5 – 2 vuodella. Kansantaloudessa tehtävien työtuntien kokonaisuus saattaa kuitenkin kasvaa vain vähän. Eläkeiän nousun myötä elin-aikainen työpanos halutaan ehkä jakaa aiempaa tasaisemmin koko työuralle.

Työpanoksen kasvu voi siis vuosittaisen työajan lyhentymisen vuoksi jäädä merkittävästi pienemmäksi kuin pelkästään eläkeiän noususta voisi päätellä. Tällaista mahdollisuutta ei ole aiemmissa tutkimuksissa pohdittu.

Uudistuksen vaikutukset työeläkemaksuun voivat jäädä pieniksi

Tutkimuksen mukaan uudistuksen yhteisvaikutus alentaa eläkemaksujen nousupainetta pitkällä aikavälillä puolestatoista neljään prosenttiyksikköä. Uudistuksen jälkeenkin työnantajan ja työntekijän yhteenlasketut maksut nousevat huomattavasti nykyiseltä 21,6 prosentin tasolta. Korkeimmillaan, vuonna 2030, ne ovat 27 ja 30 prosentin välillä. Vaihteluväli arvioissa on kokonaan seurausta siitä, paljonko eläkeikä uudistuksessa nousee ja miten elinaikaisia työuria sen vuoksi sopeutetaan.

Uudistuksen kansantaloudelliset vaikutukset perustuvat pääosin työllisyysasteiden nousuun lähellä eläkeikää. Pääosa niistä johtuu eläkkeelle jäännin arvioidusta myöhentymisestä. Jos työuraa ei kevennetä laajalti aiemmissa vaiheissa, voi työpanoksen lisäys nopeuttaa talouskasvua aluksi huomattavasti.

Tulot kasvavat hitaammin kuin tuotanto, koska osalle lisätuotantoa joudutaan etsimään markkinoita ulkomailta alemman vientihinnan avulla. Uudistus muuttaa myös muun muassa työkykyyn ja elinajan pituuteen liittyvien riskien jakoa yksilöiden ja sukupolvien kesken. Nämä muutokset lisäävät vanhuuden varalle säästämistä.

Varoja siirtyä nuorilta aikuisilta tuleville sukupolville

Suurimpien eläkeluokkien koko elinkaaren aikana saama eläketulo ja maksamat maksut muuttuvat suunnilleen yhtä paljon. Suurimmat menetykset tulevat 1960 – 1980 -luvulla syntyneille, joiden saamien eläketulojen kokonaisuus pienenee eläkkeelle jäämisen myöhentymisen vuoksi selvästi enemmän kuin maksut. Heistä eniten menettävät perus- ja keskiasteen koulutuksen omaavat.

Maksettujen maksujen ja saatujen etuuksien suhde kohonnee vasta 2010-luvulla syntyneillä, mutta myönteisten kansantaloudellisten vaikutusten vuoksi jo muutamat aiemmatkin sukupolvet hyötyvät hieman uudistuksesta.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksessa tehdyn tutkimuksen ”Yksityisalojen eläkeuudistuksen taloudelliset vaikutukset” ovat rahoittaneet sosiaali- ja terveysministeriö, Eläketurvakeskus ja ETLA.

MYEL osaksi eläkeläisenkin turvaa ennen vanhuuseläkettä

Vuoden alusta kaikki muut kuin vanhuuseläkkeellä olevat maatalousyrittäjät ovat olleet velvollisia vakuuttamaan työpanoksensa maatalousyrittäjien eläkelain MYEL:n mukaan.

Aiemmin työeläkkeen myöntäminen päätti aina pakollisen vakuuttamisvelvollisuuden. Ainoa ehto on, että eläkeläisen ansioiden määrä ylittää pakolliseen työeläkevakuutukseen vaadittavan vähimmäismäärän.

Tämä periaatteessakin suuri muutos on käytännössä aiheuttanut ymmärrettävää hämmennystä monien työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeellä olevien keskuudessa. Jotta kenenkään edut eivät vaarantuisi, Mela joustaa MYEL-vakuutuksen tekemisessä. Vakuutus voi alkaa takautuvasti vuoden alusta 2005, jos henkilöllä

on tällöin jo ollut MYEL-toimintaa.

Työeläkevakuutetulle MYEL-eläkeläiselle kertyvä uusi työeläke poikkeaa paljon julkisudessa esitetyistä varttuneiden superkarttumista. Eläkkeellä tehdystä ansiotyöstä kertyy uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa ja edun saa hyväkseen, kun henkilö aikanaan siirtyy vanhuuseläkkeelle.

Pakollinen MYEL-vakuutus saattaa vaikuttaa eläketurvan ohella viljelijän muihinkin tärkeisiin etuihin, kuten lomitusoikeuteen. Lisäksi eläkeläisen MYEL-vakuuttamisen muututtua nyt pakolliseksi, yrittäjä pääsee samalla automaattisesti muiden Mela-turvan etujen, kuten MATA-työtapaturmavakuutuksen piiriin.

Ansiotyötä tekevän eläkeläisen kannattaa

kuitenkin olla tarkkana ansiorajojen enimmäismäärien kanssa, jotta hänelle maksettava eläketurva ei tarpeettomasti vaarantuisi.

Jos pakollisen vakuutuksen alarajat eivät ylitä, MYEL-vakuutukseen voi liittyä myös vapaaehtoisesti. Etu koskee myös vanhuuseläkeläisiä 68 ikävuoteen asti. MATA-työtapaturmavakuutuksen voi saada turvakseen vielä vanhempainakin.

Etenkin maatalousyrittäjätoimintaa harjoittavien työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkeläisten sekä muiden eläkeläisten kannattaa ottaa yhteyttä paikalliseen Mela-asiamieheen tai Melaan MYEL-vakuutusasioiden selvittämiseksi. (Mela)

Pitkäaikaisesti työttömät saavat eläketukea

Toukokuun alusta erityisen pitkään työttömänä ollut ikääntynyt henkilö saa mahdollisuuden siirtyä eläkkeelle. Uudistus koskee vuonna 1941 – 47 syntyneitä henkilöä. Hän saa eläketukea siihen asti kunnes täyttää 62 vuotta.

Eläketuen saaminen edellyttää, että henkilö on ollut lähes yhtäjaksoisesti työttömänä 1.1.1992 lukien.

Eläketuki on kertaratkaisu vuonna 1941–1947 syntyneelle, erityisen pitkään työttömänä olleelle henkilölle, joka 1990-luvun laman työttömyyden seurauksena ei päässyt ansaitsemaan riittävää eläketurvaa.

Eläketuki myönnetään työmarkkinatuen si-

jasta ja määrältään se vastaa kansaneläkettä sekä henkilön 31.12.2004 mennessä ansaitsemaa työeläketurvaa.

Täytettyään 62 vuotta henkilöllä on oikeus työeläkelain ja kansaneläkelain mukaiseen tavalliseen vanhuuseläkkeeseen ilman varhenuusvähennystä. Eläketuki on veronalaista tuloa, josta eläketuen saaja saa tuloverolaisissa tarkoitettua eläketulovähennyksen.

Eläketuen saajalla on oikeus myös kansaneläkelain mukaiseen lapsikorotukseen ja eläkkeensaajien asumistukeen. Kansaneläkelaitos hoitaa eläketuen toimeenpanoon ja maksamiseen liittyvät tehtävät. Eläketukea haetaan Kan-

saneläkelaitokselta. Työvoimahallinto ja Kansaneläkelaitos antavat tarvittaessa lisätietoja, miten eläketukea haetaan.

Eläketuki maksetaan kuukausittain. Eläketuen saajan on ilmoitettava Kansaneläkelaitokselle kaikista eläketukeen vaikuttavista olosuhteiden muutoksista.

Muutoksia vakuutusyhtiölakiin ja eräisiin siihen liittyviin lakeihin

Hallitus esittää eduskunnalle muutettavaksi vakuutusyhtiölakia, vakuutusyhdistyslakia, eläkesäätiölakia ja vakuutuskassalakia sekä maatalousyrittäjien eläkelakia ja merimieseläkelakia. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi vakuutuslaitosten mahdollisuutta sijoittaa vastuuvalkansa katteena olevia varoja muihin Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) jäsenvaltioihin kuin Euroopan talousalueeseen kuuluviin valtioihin.

Vakuutuslaitokset voisivat kattaa nykyisen

viiden prosentin sijasta enintään kymmenen prosentin Euroopan talousalueeseen kuuluvasa valtiossa sijaitseviin vakuutusriskeihin liittyvän vakuusteknisen vastuuvalkansa bruttomäärästä tietyillä velkasitoumuksilla, osakkeilla, osuuksilla ja muilla sitoumuksilla, jotka ovat muissa OECD:n jäsenvaltioissa. Muutos antaa vakuutuslaitoksille paremmat mahdollisuudet hallita riskejä, kun vastuuvalkaa kattavia varoja hajautetaan tehokkaammin.

Lisäksi perustuslain sääntelystä johtuen ku-

takin vakuutuslaitosta koskevissa laeissa ehdotetaan säädettäväksi Vakuutusvalvontaviraston valtuuksista antaa määräyksiä eräistä vastuuvalkan katetta koskevista seikoista.

Esityksellä ei ole suoranaisia vaikutuksia julkiseen talouteen, kotitalouksiin tai muihin yrityksiin kuin vakuutuslaitoksiin.

Lait ovat tarkoitettuja tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden tultua hyväksytyksi ja vahvistetuksi. (STM)

YEL:sta oma kokonaisuutensa

Yrittäjien eläkelaki YEL kirjoitetaan omaksi kokonaisuudekseen. Lain on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan kuin TyEL eli 1.1.2007. ETK:ssa valmistellaan kevään ja kesän aikana alustava luonnos YEL:sta. Luonnoksen pohjalta YEL:ia ryhdytään valmistelemaan sosiaali- ja terveysministeriön vetämässä työryhmässä syksyllä 2005.

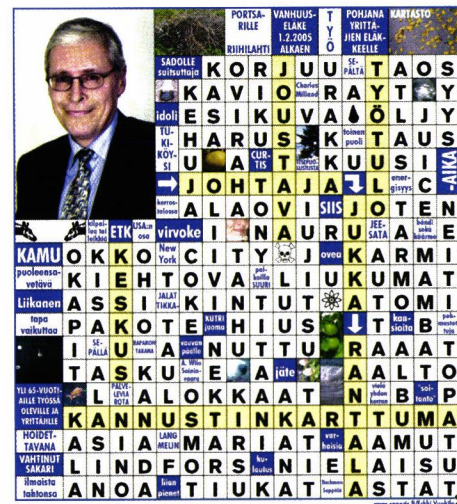
Uuden YEL:n rakenne ja säännökset tehtäneen mahdollisimman yhdenmukaisiksi TyEL:n kanssa. Valmistelun yhteydessä selvitetään, olisiko apurahatutkijoiden eläke-

turvaa koskevat säännökset tarkoituksenmukaista sisällyttää YEL:iin.

Muita jo esille tulleita kysymyksiä ovat YEL-vakuutuksen työtulon ylärajan korottaminen tai poistaminen, YEL:n soveltaminen perheenjäseniin perheyrytyksissä ja perheenjäsenen määritelmä.

Lisäksi tutkitaan muun muassa vapaaehtoisen YEL-vakuutuksen tarpeellisuus ja YEL-vapautuksen soveltamisen mahdollinen päättäminen.

Ristikon ratkaisu

NIMITYKSIÄ

Eläke-Fennia

Eläkelinjasta vastaavaksi johtajaksi ja johtoryhmän jäseneksi 1.9.2005 alkaen on nimitetty ylilääkäri **Seppo Mattila**. Mattila jatkaa edelleen myös Eläke-Fennian ylilääkärinä.

Eläkepalveluiden päällikkö sosionomi **Riitta Vatanen-Hänninen** on 1.9.2005 alkaen nimitetty eläkepalvelujohtajaksi.

Ilmarinen

Sosionomi, VTS **Maiju Jokela** (55) on nimitetty kehittämispäälliköksi eläkelinjalle.

Kuntien eläkevakuutus

Hallintotieteiden maisteri **Jorma Mäkipirta** on nimitetty apulaisjohtajaksi asiakasstrategian toteuttamisesta vastaaviin toimintoihin. Mäkipirta on aiemmin työskennellyt Kuntien eläkevakuutuksessa suunnittelupäällikkönä.

Tietollmarinen

Tietollmarinen on Ilmariselle tietotekniikkapalveluita toimittava yhteisyritys. Vuoden vaihteessa toimintansa aloittanut Ilmarisen ja TietoEnatorin yhteisyritys vastaa Ilmarisen tietojärjestelmien suunnittelusta, toteutuksesta, ylläpito- ja tukipalveluista sekä muista tietotekniikan asiantuntijapalveluista. Tietollmarisen palveluksessa on runsaat 140 tietotekniikan asiantuntijaa.

Markku Luoma-aho on nimitetty Tietollmarinen Oy:n toimitusjohtajaksi. Aiemmin hän on toiminut yksikönpäällikkönä TKP Tieto Oy:ssä.

Pekka Makkonen on nimitetty Asiakas- ja vakuutusjärjestelmät -yksikön päälliköksi. Hän on aiemmin toiminut osastopäällikkönä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisessa.

Irma Välimäki-Moring on nimitetty Eläkejärjestelmät-yksikön päälliköksi. Hän on aiemmin

toiminut osastopäällikkönä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisessa.

Jukka Katainen on nimitetty Sijoitus- ja hallintojärjestelmät -yksikön päälliköksi. Aiemmin hän on toiminut osastopäällikkönä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisessa.

Heikki Pohjala on nimitetty Tekniikkapalvelut-yksikön päälliköksi. Hän on aiemmin toiminut osastopäällikkönä Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisessa.

Pekka Nevamaa on nimitetty toiminnan kehittämisestä vastaavaksi yksikönpäälliköksi. Hän siirtyy tehtävään Primasoft Oy:n Tietopalvelut-yksikön päällikön tehtävistä.

Riitta Rossi on nimitetty taloushallinto- ja hallintoasioista vastaavaksi yksikönpäälliköksi. Hän on aiemmin toiminut yksikönpäällikkönä TietoEnator Financial Solutions -liiketoimintayksikössä.

ENGLISH SUMMARY

The new pension act TyEL clarifies the insurance of employees

The pension act for private-sector employees (TyEL) will enter into force in 2007. As of then, the pension provision for private-sector employees will be regulated by one pension act, except for the seamen. The new act will repeal the Employees' Pensions Act (TEL), the Temporary Employees' Pensions Act (LEL) and the Pensions Act for Performing Artists and Certain Groups of Employees (TaEL). At the same time, insurance by sector will end.

The Bill will be introduced to Parliament in April. The aim is that the Parliament approves it before the summer recess.

The goal of the new pension act is to clarify the pension scheme, as insurance and pension provision will be determined in the same way in all sectors. It will remove the present differences between the pension acts for employees. The act does not include any clarifications of pension policy, since these were made in the 2005 pension reform. The act means a bigger change for the parties carrying out pensions than for insured persons or employers.

What is most significant in the new act is abandoning sector-specific insurance. According to the new pension act (TyEL), all authorised pension providers shall insure all kinds of work. This again will contribute to intensifying and increasing competition among the pension providers.

At present, data on employment under LEL and TaEL has been reported and contributions paid monthly only to Etera Mutual Pension Insurance Company. The employer insuring the employees under TEL has concluded an insurance contract with a pension provider of his or her own choice and reported the employment data annually.

When the pension act for private-sector employees (TyEL) has come into force, all the pension providers will be at the same starting line. Each pension insurance company has to have information technology readiness to receive both customers under a contract and customers composed of temporary employers.

The new pension act also means that the importance of the employment record will increase considerably for the employee. As of 2008, the record will be sent yearly to all employees aged 18-68. The employment record includes data on pensionable earnings under the private-sector acts on the earnings-related pension. The data is compiled for the five years preceding the year in which the record is sent. The earnings data have been specified according to the employer. Furthermore, the employment record contains data on unpaid periods and periods of childcare and study for which the pension accrues. It also includes the amount of the accrued pension.

It is important that the employee checks that all the earnings are included in the employment record. If the employee finds deficiencies in the earnings data, he or she should contact the pension provider that sent the employment record. The pension provider then investigates unclear issues.

Data which is older than five years is added to the pension accrual register only if the employee can indisputably prove that he or she was employed at the workplace missing from the register and the earnings received from the work.

Every other pension application over the Internet?

A survey, carried out in 2000, estimates that every other pension application will be filed over the Internet in the years ahead. The estimate is based on a previous study.

A case study from 1997 shows that nearly 80% of middle-aged daily users of the Internet wanted to check their pension data and a good 70% wished to lodge a pension application online. Consequently, accustomed Internet users are willing to use the Internet for various services, and applying for a pension is no exception.

Next year it will be possible to fill in and send the old-age pension application form online within the statutory earnings-related pension scheme, and to sign it electronically. There will probably be few pension applications over the Internet at first, as less than 50% of persons born in 1943 and later are accustomed Internet users, and the information about the new type of service will reach even fewer than this.

Among the ageing, the readiness to use the Internet is increasing rapidly. About 80%

of persons born in the 1950s use the Internet regularly and are getting more and more accustomed to all kinds of online services, including the application for a pension.

Checking the employment data was the most required online service for the insured persons. According to two surveys among people aged 20-64 carried out in 2001 and 2003, every other would like to check his or her data during the following year.

Getting a pension estimate online is almost as popular as checking the employment data. Only one third of the respondents were interested in getting personal advice over the Internet. Personal advice online is, however, more wanted than general information over the Internet.

Working abroad and how this affects the pension is of more interest to the young than to other age groups, especially to students and well-educated people under 30. Young people are as interested in their own employment data as older people. Training and learning material on the Internet is of more interest to the young than to others.

The most important innovation, both nationally and internationally, was the introduction of online banking codes for authentication in the web service Työeläke.fi. Every fourth of the respondents thought that the use of online banking codes is a good idea, and as many were of the opposite view.

In 2004, the number of employment records printed out from the Työeläke.fi service increased by a third compared with the year before, whereas the number of employment records requested and sent by post decreased considerably. The number of people asking for pension advice over the service Työeläke.fi has also declined, indicating that the insured find out what they need to know on their own.

At the entry into force of the pension reform, the number of visitors to the service Työeläke.fi increased to 50,000 a month. On the whole, the number of visits to the Työeläke.fi service grew by 70% in 2004.

According to a survey from 2004, every third of the respondents had visited a website providing pension information: 5% of the respondents had visited Työeläke.fi and 7% ETK.fi, i.e. approximately 0.5 million persons.

A mail survey among ageing persons also indicates that one third of the respondents had received information about the pension reform on the Internet.

Maria Lindholm

Päätoimittaja	Reijo Ollikainen
Toimituspäällikkö	Marja-Liisa Takala
Toimittajat	Pirkko Jyväkorpi Kati Kalliomäki
Toimitusneuvosto	Reijo Ollikainen <i>puheenjohtaja</i> Helena Berg Juha Lanne Asko Mustonen Sirpa Nyberg Ulla Pihlajamäki Maijaliisa Takanen Marja-Liisa Takala <i>sihteeri</i>
Osoitteenmuutokset	Fax (09) 148 1172 Puhelin 010 751 2500 palvelupiste@etk.fi
Osoite	00065 Eläketurvakeskus Puhelin 010 7511 Fax 010 750 2176 Internet-kotisivun osoite: www.etk.fi 40. vuosikerta Työeläke ilmestyy viitenä numerona vuodessa Vuosikerran hinta 17 euroa Helsinki 2005 Martinpaino Oy ISSN 0564-5808
Kannen kuva	Tuulikki Rautio
Ulkoasu	Ilkka Kumpunen

Taas tarvitaan tel-rahaa

Tässä jutussa harjoitetaan spekulointia, vaikka varsinaisena aiheena onkin työeläkevarojen sijoittaminen Suomeen. Spekuloinnissa emme kylläkään pärjää ns. sijoitusneuvojille, jotka puhuvat ja pukeutuvat jo nuorena hyvin. Heidän taidoistaan tulevat mieleen viisaan intiaanipäällikön sanat: ”Valkoinen veli puhua kaksisaarainen kieli”. Istuvalle päällikölle oli ilmeisesti juuri esitetty, miltä asiat näyttävät yhtäältä ja toisaalta, viety maat ja jätetty vastuut.

Sijoitusviisaat saavat mielestäni vaatia rahastoitavien tel-varojen ohjaimista Suomeen, koska sille on perusteita. Samat henkilöt eivät kuitenkaan saisi muutaman vuoden sisällä nälvä ala jähmeästä näköalattomuudesta tai tuottovaistojen herpaantumisesta. Lehdistö julkaisee mieluusti vastuullisia puheenvuoroja kotimaahan sijoittamisen tärkeydestä tulevaisuuden ja työllisyyden kannalta, mutta sijoitusalan estradien tähden syytös peltihallipolitiikasta elää kuukauden kolumneissa ja Ylen punatakkien a-mot-studioissa.

Suomeen sijoittajaa on aina pidetty isänmaallisena, vastuuntuntoisena ja sopivana suvunjatkajana. Ainakin 1960-luvun alussa kotitilalleen jäänyt veli pääsi tiehoitokunnan puheenjohtajaksi ja meijerin isännistöön. Hän nautti suurempaa arvostusta kuin Trollhättaniin Saabille lähtenyt kuopus, vaikka tämä saikin Gunn-Brittin ja vaalea sisko muhkeaviiksisen sulhasen.

Suomeen sijoittamista perusteli muun muassa (Suomen) pankinjohtaja Pentti Hakkarainen Kauppalehdessä: ”Vain osa eläkevaroista on rahastoitu. Ilman työpaikkoja tarjoavia yrityksiä eläkemaksujen rahavirta ei ole turvattu”. Just niin. Voisihan (Suomen) Pankki neuvoa pankkejakin ja Rahoitus-tarkastus rahastosijoittajia iskemään euronsa tälle niemelle, ettei pankkien rahaliikenne hidastu eikä nettimaksujen virta ohene.

Hakkaraisen viittaus osittaisen rahastoinnin ja eläkemaksujen rahavirran yhteyteen on paikallaan, mutta siihen liittyvät myös Suomi-suuntauksen riskit. Hyvät ajat eivät kokemuksen mukaan jatku ikuisesti. Mahdollisen notkahduksen aiheuttama tälli saattaa iskeä kahta kautta: yhtäältä heikkenee rahastojen tuotto ja toisaalta eläkemaksujen tulovirta työllisyyden huononemisen kautta. Tätä voidaan periaatteessa torjua sijoitusten hajauttamisella ja toivoa, että eläkeläiset levittäisivät ulkomailta saatavat tuotto-miljardit kotimaasta hankittaviin palveluihin ja muihin ostoksiinsa.

Suomeen sijoittamisessa ei liene kyse niinkään rahan kuin turvallisuuden kaipuusta. Ahneiden ulkomaisten omistajien rinnalle haluttaisiin vakaita, tuttuja, isänmaallisia ja loivaliikkeisiä instituutioita. Viime vuosikymmeninä ei ole kuitenkaan erityisesti suosittu tuollaisten sijoittajien puuttumista firmojen asioihin. Niiden kärsivällisyyttä koetellaan, kun muut pelaajat vaihtelevat kuvioitaan ja saattavat vaatia nopeita liikkeitä. Ennustettavaa käyttäytymistä, pitkäjänteisyyttä ja isänmaallisen olemista helpottaisi, kun muutkin suomalaiset suosisivat samoja hyveitä. Tel-rahoilla voidaan tehdä paljon hyvää, varsinkin ja ensisijaisesti rakentaa kunnollista eläketurvaa.

Johan

YEL:n 35-vuotisuutta juhlittiin seminaarissa

Vuoden 1970 alusta voimaan tullut yrittäjien eläkelaki YEL juhli vuosiaan seminaarin merkeissä Marina Congress Centerissä 9.3.2005. Päivän aikana kuultiin YEL:stä niin vanhaa kuin uuttakin tietoa. Varsinaisiksi juhlapuhujiksi oli kutsuttu kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö Erkki Virtanen ja Suomen Yrittäjät ry:n hallituksen puheenjohtaja, kauppaneuvos Eero Lehti.

STM:n ylijohtaja
Tarmo Pukkila

Kuvassa vasemmalta toimitusjohtaja Jukka Rantala, kauppaneuvos Eero Lehti, talousjohtaja Tauno Jalonen ja varatoimitusjohtaja Tarkko Jousi

Kauppaneuvos Eero Lehti puhui seminaarissa riskinotosta ja turvantarpeesta yrittäjätoiminnassa.

Kolme entistä eläkejohtajaa yhdessä. Etualalla professori Teivo Pentikäinen, takana vasemmalta Aarre Metso ja Altti Aurela.

Pyöreän pöydän ääressä johtaja Markku J. Jääskeläinen, viestintäjohtaja Eeva Larjomaa, osastopäälliköt Anu Ronkainen ja Tarja Härkönen

Kansliapäällikkö Erkki Virtasen juhlapuheen aihe oli "Yrittämisen ja menestymisen mahdollisuudet Suomessa".